

Univerzita Palackého v Olomouci
Přírodovědecká fakulta
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Bc. Dominik Obruča

Vnitřní migrace v Indii

Diplomová práce

Vedoucí práce: Lucie Macková, M.A.

Olomouc 2018

Čestně prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a veškeré použité zdroje uvedl v seznamu literatury.

V Praze dne 20. 2. 2018

Dominik Obruča

Poděkování

Děkuji neziskové organizaci H.O.P.E. pracující v indickém městě Pune za možnost nahlédnout do indické společnosti a poskytnutí kontaktů na některé respondenty mého výzkumu.

Vedoucí diplomové práce Lucii Mackové M.A. děkuji za množství rad a poznámek k výzkumu i samotnému textu práce.

Své rodině děkuji za podporu, bez které bych nemohl do Indie odjet a diplomovou práci napsat.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dominik OBRUČA**
Osobní číslo: **R150086**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Vnitřní migrace v Indii**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se bude zabývat problematikou vnitřní migrace v Indii. Budou zde popsány hlavní charakteristiky a příčiny migrace mezi jednotlivými regiony Indie. Ty budou srovnány s obecnými migračními trendy ve světě. Větší pozornost bude věnována vybranému migračnímu proudu a komunitám, které jsou do něj zapojené.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 20 - 25 tisíc slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

Knihy:

Anderson, B. 1991. Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism. London: Verso.
Castles, S., Miller, M. J. 2003. The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. New York, NY: PALGRAVE MACMILLAN.

Články:

Haan, A. 1999. Livelihoods and Poverty: The Role of Migration A Critical Review of the Migration Literature. Journal of Development Studies 36 (2), 147.
Haan, A. 1997. Rural-Urban Migration and Poverty: The Case Study of India. IDS Bulletin 28 (2), 35-47.
Chakraborty, D., Kuri . K. 2008. Internal Migration in India: Causes and Determinants. IASSI Quarterly 26 (4), 47-63.
Jones, J. H. M. 2014. Domestic Migration and Remittances in India: Rajatshani tribal migrants working in Gujarat. Enterprise Development and Microfinance 25 (2), 150162.
Keshri, K., Bhagat R. B. 2013. Socioeconomic determinants of temporary labour migration in India: A Regional Analysis. Asian Population Studies 9 (2), 175-195.
Vakulabharanam, V., Thakurata S. G. 2014. Why do migrants do better than non-migrants at destination? Migration, class and inequality dynamics in India. The Singapore Economic Review 59 (1), 1450003-11450003-13.

Vedoucí diplomové práce: Lucie Macková, M.A.
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: 4. ledna 2016
Termín odevzdání diplomové práce: 15. dubna 2017

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 4. ledna 2015

Abstrakt

Obruča, D. 2018. *Vnitřní migrace v Indii*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Vnitřní migrace významným způsobem ovlivňuje situaci v řadě zemí světa. Její míra v současné době často souvisí s ekonomickou situací dané země a je často spojována s růstem městské populace. Tato práce se soustředí na popis vnitřní migrace v Indii s důrazem na pracovní migraci a zvyšující se míru urbanizace. V případové studii postavené na vlastním výzkumu se blíže zaměřuji na migraci do města Pune, které patří mezi významné příjemce zahraničních investic proudících do Indie. Výzkum realizovaný v Pune v srpnu a září 2016 si klade za cíl popis příčin a faktorů migrace do tohoto města, subjektivně vnímaných pozitiv a negativ migrace do Pune a popis specifík migračních trendů spojených s migrací do tohoto města. Vnitřní migrace je v práci pojímána jako multidimenzionální fenomén, který souvisí s ekonomickými i společenskými aspekty, změnami životního stylu, rolí tradic nebo rodinných vazeb. Důraz je kladen také na multikulturní povahu společnosti žijící ve městě Pune a kontakty mezi jednotlivými etnickými, náboženskými nebo jazykovými skupinami a společenskými vrstvami. Výsledky výzkumu jsou porovnány s teoretickými předpoklady popsány v literatuře zabývající se vnitřní migrací v Indii i vnitřní migrací jinde ve světě. V návaznosti na to jsou v práci diskutovány náměty k dalšímu výzkumu a tvorbě politik.

Klíčová slova: vnitřní migrace, ekonomický rozvoj, sociální změny, Indie, Pune

Abstract

Obruča, D. 2018. *Internal Migration in India*. Olomouc: Palacký University Olomouc.

Internal migration significantly influences the situation in many countries in the world. The current amount of internal migrants often corresponds with the economic situation in the country in question and it is often connected with urban population growth. This work aims to describe the internal migration in India with a special focus on labor migration and the growing rate of urbanization. In the case study based on my own field research I investigate migration into the city of Pune, which is one of the major

recipients of foreign direct investments coming to India. The field research was carried out in Pune in August and September 2016 and its goal is to describe the causes of and factors impacting migration into the city, subjective view on the positives and negatives of the migration and the description of the specifics of migration trends connected with this migration stream. In this work, internal migration is approached as a multidimensional phenomenon, which is related to economic and social aspects, life style changes and the role of traditions or family networks. Special attention is paid to the multicultural nature of the society in the city of Pune and the interactions between specific ethnic, religious or language groups and different social classes. The findings of the field research are compared to theoretical assumptions proposed in the literature discussing internal migration both in India and in other countries. Following the comparison, suggestions for future research and policy development are discussed.

Keywords: Internal Migration, Economic Development, Social Change, India, Pune

Obsah

Seznamy zkratk a tabulek.....	10
1. Úvod	11
1.1 Výzkumné otázky a cíle práce.....	12
2. Výzkum a charakteristiky fenoménu vnitřní migrace.....	14
2.1 Vymezení prostoru vnitřní migrace – národ, stát a hranice.....	14
2.2 Výzkum vnitřní migrace	15
2.3 Ekonomické aspekty vnitřní migrace.....	17
2.4 Změna životního stylu a nezamýšlené důsledky migrace.....	20
2.5 Shrnutí	21
3. Vnitřní migrace v Indii	23
3.1 Obecné aspekty vnitřní a mezinárodní migrace týkající se Indie	23
3.1.1 Mezinárodní migrace.....	23
3.1.2 Vnitřní migrace	24
3.2 Výzkum vnitřní migrace v Indii	24
3.3 Ekonomické aspekty.....	26
3.3.1 Ekonomické reformy	27
3.4 Pracovní migrace	28
3.4.1 Sezonní pracovní migrace.....	29
3.5 Remittance.....	31
3.6 Genderové aspekty migrace.....	32
3.7 Migrace a urbanizace	32
3.7.1 Situace chudých migrantů ve městech.....	34
3.8 Politické aspekty migrace	35
3.9 Shrnutí	37
4. Případová studie: Migrace do města Pune.....	39
4.1 Metodologie výzkumu.....	39
4.1.1 Teoretické ukotvení metodologie výzkumu	39
4.1.2 Realizace výzkumu.....	40
4.1.3 Analýza dat	42
4.1.4 Možné limity výzkumu.....	43
4.2 Výsledky analýzy.....	44
4.2.1 Příčiny a faktory migrace do města Pune	44

4.2.2	Pozitiva a negativa života v Pune v subjektivním hodnocení respondentů	58
4.2.3	Specifika migrace do města Pune.....	59
5.	Diskuze.....	61
5.1	Srovnání výsledků výzkumu z Pune, vnitřní migrace v Indii a vnitřní migrace obecně	61
5.1.1	Ekonomické aspekty	61
5.1.2	Rodinné vazby	64
5.1.3	Sociální aspekty	65
5.1.4	Tradice a životní styl	66
5.2	Doporučení pro další výzkum a tvorbu politik.....	67
6.	Závěr	72
	Seznam literatury	75
	Příloha 1. - Seznam respondentů	79
	Příloha 2. - Struktura rozhovoru.....	82

Seznamy zkratk a tabulek

Seznam zkratk

CONER – Catholics of Northeast region

EU – Evropská unie

H.O.P.E. – Human Organisation for Pioneering in Education

IT – Informační technologie

NSS - National Sample Survey

OSN – Organizace spojených národů

USA – United States of America – Spojené státy americké

Seznam tabulek

Tabulka: Srovnání počtu obyvatel v distriktu Pune a ve městě Pune mezi lety 2001 a 2011.....40

1. Úvod

Vnitřní migrace výrazným způsobem ovlivňuje situaci v řadě zemí na světě. Přispívá k rozvoji i regionálním nerovnostem. V současné době je spojována především s ekonomickými důvody, kdy lidé opouštějí oblasti s menším přístupem k trhu a směřují do oblastí, kde je přístup k trhu větší, nejčastěji se jedná o migraci z venkova do měst. V řadě zemí je proto vnitřní migrace spojována s vysokou mírou urbanizace. Rozvoj měst na úkor venkova často znamená snížení role tradic a změnu životního stylu. Přes značnou významnost vnitřní migrace a její vliv na vývoj mnoha zemí a regionů je tomuto fenoménu věnována mnohem menší pozornost než migraci mezinárodní. Podle OSN bylo v roce 2015 na světě zhruba 244 milionů mezinárodních migrantů, což odpovídá přibližně 3,3 procentům světové populace (United Nations, 2015). V absolutních číslech se jedná o srovnatelné množství, jako je počet vnitřních migrantů v rámci Číny (Goodburn, 2014). Významné přesuny obyvatel se týkají řady jiných zemí, v absolutním množství tedy počet vnitřních migrantů výrazně převyšuje množství migrantů mezinárodních. Konkrétní čísla závisí na volbě kritérií, která se berou v potaz. Může se jednat například o délku pobytu, vzdálenost přesunu či administrativní členění země. Významnou roli hraje také dostupnost dat. Vnitřní migrace je zkoumána většinou v případových studiích zaměřených na konkrétní zemi. Obecnější závěry ohledně vnitřní migrace proto mohou být zavádějící.

Navzdory tomu, že šestnáct milionů Indů žijících v zahraničí tvoří největší diasporu na světě (United Nations, 2015), není, s ohledem na celkové množství obyvatel země, v relativních číslech příliš významná. Na rozdíl od toho se vnitřní migrace týká zhruba čtvrtiny až třetiny populace. Odhady se liší dle zvolených kritérií a metodologických postupů. Většina vnitřních migrantů v Indii odchází na krátké vzdálenosti (Srivastava, 2003) a nejvýraznější skupinu migrantů tvoří ženy, které se stěhují k rodinám ženicha. (Chakraborty a Kuri, 2008). Ve spojitosti s ekonomickým rozvojem země, respektive rozvojem některých regionů, se zvyšuje význam migrace mezistátní a migrace z venkovských oblastí do měst. S tím je spojen rychlý růst měst a městské populace. Děje se to především ve městech, kde je díky ekonomickému růstu a zahraničním investicím velké množství pracovních příležitostí. Největší a nejbohatší indická města přitahují migranty ze všech částí země i ze všech sociálních vrstev (Bhagat, 2010). Podobně jako

v jiných zemích, i zde je urbanizace spojena s kulturními změnami a novými možnostmi formujícími životní styl obyvatel. Stejně jako v případě výzkumu migrace v jiných zemích, je i migrace v Indii většinou zkoumána formou případových studií zabývajícími se vybranými oblastmi či komunitami. Nicméně někteří autoři se snaží o vytvoření komplexního popisu. Patří mezi ně například Srivastava (2003), Chakraborty a Kuri (2008) nebo Mahapatro (2012).

Moje práce je rozdělena na tři části. V první části se věnuji přehledu literatury o předešlých výzkumech vnitřní migrace. Tato část je rozdělena na dvě kapitoly, z nichž první se zabývá výzkumem vnitřní migrace obecně a druhá vnitřní migrací v Indii. Následuje případová studie, kde popisuji vlastní výzkum migrace ve městě Pune a prezentuji jeho výsledky. Další část obsahuje diskuzi výsledků, jejich srovnání s poznatky uvedenými v teoretické části práce a náměty k postupům při dalším výzkumu a tvorbě politik.

1.1 Výzkumné otázky a cíle práce

Tato práce si bere za cíl vytvořit shrnutí stávajících poznatků o vnitřní migraci obecně a o vnitřní migraci v Indii a dále prostřednictvím případové studie na bázi terénního výzkumu popsat konkrétní migrační proud. K případové studii jsem vybral migranty z různých částí Indie a rozličných sociálních vrstev, kteří přišli do města Pune. Ve svém výzkumu se pokusím odhalit příčiny a faktory migrace a subjektivní hodnocení pozitiv a negativ migrace a života v Pune. Záměrem je analyzovat širší souvislosti, které v rozhodování o migraci a jejím subjektivním vnímání migranty hrají roli. Tato témata jsou analyzována a výsledky porovnány s obecnými trendy ve světě a dalšími výzkumy vnitřní migrace v Indii.

Hlavní výzkumná otázka, kterou si ve své práci kladu, zní: „Jaké jsou příčiny a faktory migrace do města Pune?“ Jako pomocné výzkumné otázky jsem si určil: „Jaká jsou pozitiva a negativa migrace do města Pune z hlediska subjektivního vnímání migrantů?“ a „Jaká jsou specifika příčin a faktorů vnitřní migrace do města Pune ve srovnání s obecnými trendy vnitřní migrace v Indii a jinde ve světě?“

Výzkumné cíle mé práce jsou odhalení a popis příčin a faktorů, které migraci do města Pune ovlivňují. Dále pak odhalení a popis pozitiv a negativ migrace do Pune z hlediska subjektivního hodnocení migrantů. A s ohledem na zasazení výsledků terénního výzkumu do širšího kontextu také srovnání aspektů migrace do města Pune, vnitřní migrace v Indii obecně a vnitřní migrace jinde ve světě.

2. Výzkum a charakteristiky fenoménu vnitřní migrace

V této kapitole představím fenomén vnitřní migrace. V první části vymezím prostor státu, ve kterém vnitřní migrace probíhá a kterým se liší od migrace mezinárodní. Dále se podívám na to, jaká pozornost je věnovaná výzkumu vnitřní migrace a uvedu její hlavní příčiny a důsledky. Svou analýzu stavím především na odborných článcích, z nichž každý se zabývá migrací v určité konkrétní zemi. Závěry těchto článků proto nemusí mít univerzální platnost a mohou být podmíněné specifickou situací v dané oblasti.

2.1 Vymezení prostoru vnitřní migrace – národ, stát a hranice

Vnitřní migrací je označována migrace v rámci jednoho státního celku, bez překročení vnějších hranic. Může se jednat o migraci mezi blízkými regiony i velmi odlišnými státy federativně uspořádaných zemí. Vždy ale v prostoru, který je vymezen oproti jiným zemím určitou národní identitou a vlastními hranicemi. Podle Andersona (2008) obyvatelé dané země sdílí národní identitu a příslušnost k místní společnosti pomocí představ o nich. Každý člověk zná jen velmi malou část lidí ze svého národa, přesto věří, že ti ostatní lidé také existují a něco dělají. Vznik evropských národů přisuzuje především k odkazu „pradávné minulosti“ a identifikaci podle národních jazyků. Naopak příslušnost k „národům“ v bývalých koloniích je zkonstruovaná pomocí vlivu bývalé koloniální velmoci. Anderson vyzdvihuje další tři prostředky vedoucí k nacionalismu v bývalých koloniích. Jsou jimi sčítání lidu, mapa a muzeum. Při sčítání lidu byli obyvatelé nuceni sami sebe identifikovat s konkrétní národností z nabídky dané organizátory sčítání, kterými byli příslušníci kolonizační velmoci. Tímto procesem byly vytvořeny uměle zkonstruované národnosti. Představa národů byla v každém územním celku jiná, lidé se stejným jazykem a kulturou mohli být rozděleni mezi více národností a naopak několik odlišných skupin mohlo být považováno za jediný národ. Mapa zase přinesla přesné vyobrazení hranic. Jednotlivé celky se pro názornost vybarvovaly

odlišnými barvami a mapa světa začala připomínat skládačku, z níž je každý dílek možno samostatně vyjmout.

Mnoho zemí světa je etnicky, jazykově i nábožensky heterogenní. Existuje také řada federací, kde jsou jednotlivé regiony spravovány místními vládami a platí v nich odlišné zákony. Přesto i o migraci mezi velmi odlišnými regiony v rámci jedné suverénní země mluvíme jako o vnitřní a ve výzkumu i statistikách ji oddělujeme od migrace mezinárodní.

2.2 Výzkum vnitřní migrace

Podle Otoi (2014) jsou jak vnitřní tak mezinárodní migrace významnými jevy, nicméně akademičtí výzkumníci ani veřejní činitelé nevěnují dostatečný zájem jejich relativní významnosti. Mezinárodní migraci je věnována podstatně větší pozornost než té vnitřní. Zároveň ale tvrdí, že vnitřní i mezinárodní migrace jsou si vzájemně velmi podobné. Oba typy lze vysvětlit pomocí stejných teorií a v obou případech jsou migranti motivováni především ekonomickými důvody a vidinou lepší životní úrovně. Proto doporučuje, aby mezi nimi nebyl činěn rozdíl, a říká, že by měly být analyzovány dohromady. King a Skeldon (2010) s tvrzením, že mezinárodní migraci je věnována neproporčně větší pozornost, souhlasí. Podle nich spolu vnitřní a vnější migrace v mnoha případech souvisí a to někdy i do té míry, že rozdíl mezi těmito dvěma fenomény nemusí být zcela zřejmý. Zmiňují fakt, že geopolitická situace a hranice mezi státy se v čase mohou proměňovat, ale zdůrazňují také samotný charakter migrace. Řada migrantů se nestěhuje pouze z bodu A do bodu B, ale postupně vystřídá více destinací. Možných scénářů migrace existuje celá řada a je celkem běžné, že některé přesuny migranta jsou v rámci vnitřní migrace, jiné v rámci migrace mezinárodní. Někdy se migrant například stěhuje do bohatšího regionu v rodné zemi a poté, co si vydělá potřebné peníze, pokračuje přes hranice do destinace v jiném státu. Z těchto důvodů King a Skeldon (2010) kritizují metodologické přístupy, které sledují pouze migraci mezinárodní bez přihlédnutí k migraci vnitřní. Takový výzkum migrace a s ním spojený vývoj migračních teorií tak bývá ochuzen o podstatné informace a nemůže tak přinést dostatečné vysvětlení a pochopení zkoumaných jevů. Celkově se ale King a Skeldon (2010) kloní k názoru, že

migrace vnitřní i migrace mezinárodní mají mnoho společného a většinou jsou motivovány obdobnými faktory. Proto v závěru své práce budoucím výzkumníkům kladou dvě otázky. Má vůbec z akademického hlediska smysl vnitřní a mezinárodní migraci o sebe oddělovat? Existuje alespoň jedna teorie, kterou nelze stejným způsobem aplikovat na oba typy migrace?

Na poměrně malý zájem o vnitřní migraci upozorňují také Lottum a Marks (2012), kteří přidávají poznámku, že nejvíce výzkumů migrace se zabývá ekonomickými faktory a migrací mezi tzv. rozvinutými zeměmi. Studií na vnitřní migraci a migraci v rozvojových zemích je podle jejich názoru velmi malé množství a soustředí se především na přesuny obyvatel z venkova do měst. Rozvoj urbanizace a zvětšování měst jsou v poslední době s migrací velmi úzce propojeny, a to především v rozvojových zemích. Jen v Číně byl v roce 2011 odhadován počet vnitřních migrantů na dvě stě padesát milionů (Goodburn, 2014). Většinou se jednalo právě o lidi, kteří opustili venkov a zemědělský sektor a přesunuli se za lépe placenou práci v městských oblastech.

Často zmiňovanou zemí z hlediska sledování problematiky vnitřní migrace jsou Spojené státy americké. Míra migrace je zde historicky poměrně vysoká a určitým způsobem patří k americké kulturní tradici. Molloy et al. (2011) uvádějí, že v řadě zemí, jako je Finsko, Dánsko nebo Velká Británie, je procentuální míra migrace srovnatelná s USA. Zde je ovšem potřebné připomenout rozdílnost mezi velikostí a regionálními odlišnostmi mezi vyjmenovanými zeměmi a s ní spojenou nedokonalost výpovědi tohoto statistického srovnání a celkového vymezení vnitřní migrace.

Hranice mezi vnitřní a mezinárodní migrací mohou být v pojetí jednotlivců poměrně nevýrazné v případě národů, které mají významné etnické menšiny v zahraničí. Aguayo-Teñlez a Navarro (2013) tvrdí, že v Mexiku se migranti často rozhodují mezi odchodem do jiného regionu v rámci Mexika a migrací do USA. Individuální možnosti jednotlivce k oběma variantám a důvody k odchodu jsou podle nich tak provázané, že nelze zkoumat jeden migrační tok bez přihlédnutí ke druhému. Rozhodování Mexičanů k jednomu či druhému způsobu migrace pak závisí na mnoha faktorech a projevuje se u různých sociálních skupin různým způsobem, a tudíž některé části obyvatelstva mají větší tendenci k migraci v rámci Mexika a jiné k migraci do USA. Cílovou destinaci si zde lidé vybírají také s ohledem na vazby v daných regionech. To, že vnitřní migrace často není

jen záležitostí jednotlivce, ale vyplývá ze skupinového rozhodnutí, kdy jsou důvody a smysluplnost migrace diskutovány, potvrzují také Molloy et al. (2011), kteří se zabývají vnitřní migrací ve Spojených státech amerických.

Vnitřní a mezinárodní migrace mohou podle Kinga a Skeldona (2010) ovlivňovat jedna druhou. Výzkumy z Mexika i různých zemí jižní Asie ukazují, že když relativně movité obyvatelstvo bohatších regionů odchází do zahraničí, zvyšuje se vnitřní migrace obyvatel pocházejících z chudších regionů do těchto bohatších oblastí. Naopak vnitřní migrace může posílit migraci mezinárodní díky řetězovému charakteru migrace. Migranti z chudších částí po příchodu do bohatší oblasti získají nejen finanční prostředky potřebné pro přestěhování za hranice, ale také získají nové znalosti a osvojí si modernější životní styl, díky kterému je pak migrace do zahraničí snazší. Tato sériová migrace je dokumentována například opět v případě migrantů z Mexika ve Spojených státech. Přes relativní podobnost obou typů migrace se ale ukazují odlišnosti mezi tím, kdo migruje uvnitř rodné země a kdo odchází do zahraničí. Migrace do zahraničí bývá kvůli politické situaci, rozdílné kultuře, nákladům na dopravu nebo vyšším životním nákladům v destinaci ve všech ohledech nákladnější než migrace vnitřní. Při srovnání migrace v Mexiku a z Mexika do USA se ukazuje, že mezinárodní migrace se proporčně více účastní muži, lidé s relativně vysokým vzděláním a ti, v jejichž rodiny a předkové byli také migranti. Vysvětluje se to tím, že tito lidé lépe zvládají finanční i psychologickou náročnost přesunu do jiné země. Naopak jiné skupiny obyvatel mohou migrovat v rámci země, k rozhodnutí o migraci do zahraničí už ale nenajdou prostředky nebo odvahu (King a Skeldon, 2010).

2.3 Ekonomické aspekty vnitřní migrace

Nejčastěji zmiňovanými důvody k migraci, jak vnitřní, tak mezinárodní, jsou ty, které jsou spojeny s ekonomickými aspekty. Molloy et al. (2011) tvrdí, že pokud lidé migrují z ekonomických důvodů, rozhodují se podle ceny, kterou do přesídlení investují, a pracovních příležitostí. Corpi a Clark (2015) říkají, že pracovní migrace je nejčastěji motivována zlepšením příjmů z vlastního zaměstnání, nicméně pouhá třetina vnitřních migrantů se stěhuje primárně kvůli pracovnímu místu. Dále mluví o tom, že častěji

migrují vzdělanější lidé a většinou se jim to po finanční stránce vyplácí. Podle Switka (2014) je pracovní migrace spojená se zvýšením pocitu životní spokojenosti, který se ale navýší až po několika letech po přestěhování. Nepracovní migrace je s navýšením tohoto pocitu spojena také, ale jen v krátkodobém horizontu. Jedním z efektů a motivů vnitřní migrace bývá také posílání remitencí. Remittance hrají ve vnitřní migraci analogickou roli jako v případě migrace mezinárodní. Velikosti objemů a směry remitencí uvnitř států ale bývají mnohem méně podchyceny, zmapovány a měřeny, než v případě remitencí zasílaných mezinárodně (King a Skeldon, 2010).

Míra a směr ekonomicky motivované migrace je dán rozdílností mezi jednotlivými regiony. Flores et al. (2012) ve studii zabývající se migrací v Mexiku dochází k závěru, že hlavním faktorem migrace v této zemi je rozdílná míra nezaměstnanosti mezi jednotlivými částmi. Naopak relativně málo lidí zde migruje jen kvůli vyšší mzdě ve své profesi. Nicméně z oblastí s vyššími mzdami odchází za prací méně lidí než z oblastí, kde jsou příjmy menší. Hering a Paillacar (2015), kteří zkoumají migraci v Brazílii, přicházejí s poznatkem, že pracovníci migrují ze států, kde je menší přístup k trhu do států, kde je přístup větší. Míra migrace se liší mezi zaměstnanci určitých profesí a absolventy různých stupňů vzdělání. Jednotlivé regiony se od sebe odlišují průmyslovými sektory a pracovními příležitostmi, které v nich jsou k dispozici.

Zajímavé poznatky o vlivu rozdílnosti regionů na vnitřní migraci přináší Larramona a Sanso (2014) ve studii zabývající se situací ve Španělsku. Podle nich jsou mezi jednotlivými oblastmi Španělska rozdílnosti v míře rozvoje. Nerovnosti mezi oblastmi vytváří velké mezery. Nicméně vnitřní migrace ani v dlouhodobém horizontu nevede ke zmizení či potlačení těchto rozdílů. Z některých regionů migranti dlouhodobě odcházejí, do jiných dlouhodobě přicházejí, v jiných se situace obrací. Zároveň poukazují na fakt, že relativně vysoká nezaměstnanost nemusí mít nutně vliv na zvyšující se emigraci z regionu. V některých španělských oblastech se neprojevuje dynamický efekt změny množství migrace způsobený změnou míry nezaměstnanosti ani dalšími ekonomickými podmínkami. Zdá se, že zde ekonomická situace nijak s mírou migrace nesouvisí.

Nabízí se poměrně logické vysvětlení ekonomické migrace, které říká, že lidé se za prací přesouvají především v ekonomicky těžkých časech. Molloy et al. (2011) uvádí, že ve skutečnosti to může být zcela obráceně. Na příkladu Spojených států amerických

ukazují, že nejvyšší míra vnitřní migrace byla v době ekonomické prosperity, naopak v době ekonomického útlumu, například ve třicátých letech dvacátého století, se míra vnitřní migrace znatelně snížila. Závislost míry migrace na ekonomické situaci potvrzuje i Dzienis (2012), který se zabývá migrací v Japonsku. Zde se zvýšená míra vnitřní migrace objevila spolu s počátkem industrializace a ekonomického růstu, který byl spojen s napojením Japonska na západní trhy. Japonsko stále ekonomicky prosperuje a směr migrace z oblastí s menším přístupem k trhu do oblastí otevřenějších je stále stejný. V Japonsku, jako i řadě jiných zemí, jsou migrace, industrializace, ekonomický růst a snižování rozdílů se západním světem spojeny také s urbanizací. Vysoká míra migrace způsobila, že v současné době žije podle Dzienise zhruba polovina japonské populace ve třech městech – v Tokyu, Osace a Nagoje.

Vnitřní ekonomická migrace může být ovlivněna i situací v zahraničí. Thomas (2013) se zabývá vlivem Evropské unie na vnitřní migraci v Polsku a dochází k tomu, že vnější politiky Evropské unie mají přímý vliv na míru a směry ekonomické migrace mezi jednotlivými polskými regiony. Tento vliv je dán především obchodní politikou a investicemi EU, které tvorbou „Push“ a „Pull“ faktorů mohou ovlivnit lákavost určitého vojvodství k příchozí migraci nebo naopak motivovat obyvatele některé části k tomu, aby zde zůstali. Evropská unie ze svých rozvojových fondů podporuje chudé regiony. Výběr podporovaných regionů, konkrétních projektů a rozhodování o množství vložených prostředků je na základě metodologie Evropské unie. Vliv samotných obyvatel daných oblastí na toto rozhodování je velmi omezený. Příspěvky do jednotlivých administrativních celků Polska jsou nerovnoměrné a s tím i přístup k těmto finančním zdrojům. Kromě nerovnoměrné míry dotací z EU se Polsko potýká také s nerovnoměrnými investicemi zahraničních podnikatelů. Díky nim jsou vytvářena nová pracovní místa, ale opět pouze v některých částech země. Podobný efekt na vnitřní migraci způsobený zahraničními investicemi je zmapován také v Mexiku. Investice do této země podle Florese et al. (2012) jdou pouze do určitých oblastí a vytvářejí pracovní příležitosti pouze pro některé profese.

V poslední době je stále více diskutovaná migrace environmentální. Přesunem obyvatel z důvodů podmínek životního prostředí ve Vietnamu se zabývali Geest et al. (2014). Ve svém výzkumu si kladli otázky, za jakých podmínek lidé migrují z oblastí postiženými klimatickými změnami a nedostatkem potravin. Devadesát procent respondentů

environmentální faktory označili za velmi důležité vlivy na jejich životy, nicméně výsledky výzkumu nepotvrzují myšlenku, že respondenti tyto faktory vnímají jako dominantní důvody při rozhodování k migraci. Naopak jiným důvodům, například ekonomickým, přikládají důraz větší. Dále výzkumníci docházejí k názoru, že lidé, kteří jsou environmentálními problémy ohroženi nejvíce, ze svého bydliště nemigrují, protože k tomu nemají dostatečné finanční prostředky.

2.4 Změna životního stylu a nezamýšlené důsledky migrace

Důvody ke stěhování do měst nemusí tedy být motivovány jen vyhlídkami na lepší živobytí, ale také lákavou změnou životního stylu. Geest et al. (2014), kteří se zabývají situací ve Vietnamu, říkají, že vnitřní migrace v této zemi je spojena se změnami jak ekonomickými, tak společenskými. Zvětšuje se poptávka po pracovní síle v průmyslových zónách, vzdělanost obyvatelstva i přístup ke komunikačním technologiím. To všechno ovlivňuje zvyšující se poptávku po městském životním stylu. Mnoho lidí odchází z venkova do měst nikoli primárně proto, že práce zemědělství přináší nižší zisky, ale především z toho důvodu, že zkrátka žít na venkově a pracovat v zemědělství již nechtějí. O roli urbanizace a životního stylu, tentokrát v Indonésii, se zmiňují také Lottum a Marks (2012). V analýze vnitřní migrace mezi roky 1930 a 2000 dochází k tomu, že důvodem k migraci nebyla ani tolik rozdílnost ve výši příjmů, jako samotná motivace žít ve městě.

Se schopností osvojení nového životního stylu je také spojena schopnost integrovat se do nové společnosti. Samotné pojetí toho, co integrace je a co přesně se očekává od člověka, který má být považován za integrovaného, je sporné. Jedinec se například může integrovat do určité subkultury nebo společenské vrstvy, ale ve vztahu k většinové společnosti jako integrovaný být vnímán nemusí. V destinacích, kam přichází větší množství migrantů z určité oblasti, vznikají formální i neformální struktury sdružující přicházející krajany. Pro nově příchozího jedince je jednodušší a často i výhodnější snažit se o integraci do této struktury. Vazby na krajany mohou být prospěšné při řešení praktických problémů jako hledání práce, řešení zhoršeného zdravotního stavu, a také při integraci do širší společnosti. Integrace politická se v případě vnitřní migrace zdá být

jednoduchá, výzkumy ale ukazují opak. Především v případech přestěhování na velké vzdálenosti z venkovských oblastí do velkoměst bývají migranti pocitově či fakticky z lokálního politického života vyloučeni (King a Skeldon, 2010).

Migrace se také projevuje na politické situaci v bohatších regionech, obvykle městech, kam směřují migranti z chudších regionů. Stejně jako se občané dané země obávají příchodu imigrantů ze zahraničí, také starousedlíci v bohatších regionech mívají strach z příchodu lidí z méně rozvinutých oblastí. Lokální politici často nemají ochotu řešit problémy spjaté s rychlým nárůstem populace způsobené příchodem lidí z chudších oblastí. Proto jsou v cílových destinacích implementovány restriktivní politiky, které migrantům stěžují možnosti zapojení se do pracovního trhu (King a Skeldon, 2010).

Vnitřní migrace i prostředí, odkud a kam migrační toky směřují, mohou mít pro život migrantů důsledky, které aktéry migrace původně nebyly zamýšleny. Kromě naplnění původního důvodu k migraci (např. získání lepšího pracovního uplatnění) může přestěhování do nové oblasti přinést i další pozitiva. Goodburn (2014) dokládá na příkladu z Číny, že migrace rodin z venkovských oblastí do měst může mít pozitivní efekt na zdravotní stav dětí. Důsledky migrace ale mohou mít i důsledky negativního charakteru. Podle Tey (2014) zkoumající migraci v Malajsii se v této zemi vnitřní migrace podepsala na zmenšení sociálních vazeb mezi příbuznými a snížení počtu lidí v domácnostech. Kvůli migraci se nyní mezi jednotlivými regiony Malajsie zvyšuje ekonomická a sociální nerovnost a nerovnoměrný je také růst populace. Městské aglomerace se zvětšují, naopak některé venkovské oblasti se vylidňují. Ekonomické benefity migrace spojené s ekonomickým růstem se tedy projevují jen někde.

2.5 Shrnutí

V kapitole jsme si ukázali, že vnitřní migraci je věnována menší pozornost než migraci mezinárodní, přestože její význam má důsledky i v globálním měřítku. Poukázali jsme také na problematiku měření vnitřní migrace. Například jsme si uvedli, že migrace mezi jednotlivými státy USA může být srovnávána s migrací v mnohem menším a méně rozmanitém Dánsku. Jindy je migrace v etnicky a kulturně homogenních zemích srovnávána s migrací v zemích různorodých.

Dále jsme uvedli, že nejčastěji diskutovanými důvody vnitřní migrace jsou důvody ekonomické a migrace probíhá z regionů s menším přístupem k trhu do regionů, kde je přístup k trhu větší, nejčastěji z venkova do měst. Uvedli jsme si ale, že rozdílné ekonomické charakteristiky regionů míru migrace nutně ovlivňovat nemusí. Také jsme uvedli, že ekonomická migrace probíhá více v době ekonomického rozmachu a často je spojena také se změnou životního stylu. Ta může být silnější motivací k migraci než samotné zvýšení životní úrovně. Na rozdíl od toho environmentální důvody k přesunu obyvatel nemusí hrát tak silnou roli jako důvody ekonomické.

V poslední části jsme také uvedli příklady, kdy vnitřní migrace může mít vedlejší důsledky, které mohou mít pozitivní i negativní dopad na regiony, mezi kterými lidé migrují, i na samotné migranty.

3. Vnitřní migrace v Indii

Tato kapitola si dává za cíl představit výzkum a současné poznatky týkající se vnitřní migrace v Indii. První část je věnována kvalitativnímu i kvantitativnímu srovnání mezinárodní migrace z Indie a do Indie s vnitřní migrací v rámci Indie. Následuje část týkající se problematiky výzkumu a validity dat o vnitřní migraci. V dalších částech je popsán vliv ekonomické situace a pracovního trhu na současné migrační trendy. Dále je věnována pozornost remitencím, sociálním aspektům a urbanizaci, včetně popisu životních podmínek chudých migrantů ve městech a politických souvislostí.

3.1 Obecné aspekty vnitřní a mezinárodní migrace týkající se Indie

3.1.1 Mezinárodní migrace

Srivastava (2003) popisuje dva hlavní druhy indické migrace do zahraničí. První skupinou jsou vzdělaní profesionálové směřující do průmyslových zemí, tou druhou méně kvalifikovaní pracovníci odcházející do bohatých zemí Blízkého východu. Nejvíce migrantů směřujících do zahraničí odchází ze států Kerala, Tamil Nadu, Andra Pradesh a Punjab, tedy z regionů, které v rámci Indie patří k relativně bohatším. V zahraničí žije méně než jedno procento indických občanů. Efekt na celou zemi je tedy minimální, regionálně ale může být velmi výrazný, pokud bereme v potaz přísun remitencí nebo regionální zaměstnanost.

Nejvíce přistěhovalců v Indii pochází ze sousedních zemí. Podle Bhagata (2010) se často jedná o bývalé obyvatele Britské Indie z koloniální éry, kteří se do země přestěhovali po rozpadu území na Indii, Pákistán a později také Bangladéš. Dále pak do Indie přichází řada pracovníků např. z Nepálu. Samotný rozpad Britské kolonie na Indii a Pákistán v roce 1947 způsobil jednu z největších migračních vln v historii, při které se v průběhu relativně krátkého období přestěhovaly miliony lidí a která v dotčených regionech znamenala obrovské kulturní, politické i demografické změny (Bharaswaj, Khaja a Mian, 2009).

3.1.2 Vnitřní migrace

Daněk et al. (2014) poukazují na fakt, že v současné době je velmi nízká míra migrace z Indie do zahraničí. Naprostá většina indických migrantů se tedy pohybuje v rámci Indie. Podle údajů z censu bylo v roce 1971 v Indii 285 milionů a roce 2001 již 477 milionů vnitřních migrantů, z nichž 159,6 milionů v roce 1971 a 309,4 milionů v roce 2001 byli migranti, kteří z rodného regionu odešli na celý život (Chakraborty a Kuri, 2008). V praxi to znamená, že jedna čtvrtina až třetina obyvatel Indie jsou vnitřní migranti a že počet vnitřních migrantů v posledních dekadách roste.

Většina vnitřních migrantů v Indii se přesouvá pouze na relativně krátké vzdálenosti - 60 procent v rámci distriktu, 20 procent do jiného distriktu, ale v rámci stejného státu, a pouze 20 procent migrantů odchází do jiného státu (Srivastava 2003). Podle censu jsou nejčastěji uváděným důvodem migrace sňatky (většinou se ženy stěhují do bydliště mužů) a migrace kvůli rodině (např. muž uvede důvod migrace práci, zatímco zbytek rodiny, který muže doprovází, uvádějí důvody rodinné, nikoli ekonomické). Potom teprve následuje migrace za prací (Chakraborty a Kuri, 2008). Jak jsme ale zmínili dříve, sňatek nebo rodinné vazby nemusí být jediným důvodem migrace.

Při přesunech obyvatelstva mezi jednotlivými státy nejvíce obyvatel odchází z nejchudších států s nejmenší mírou urbanizace. Jsou jimi především severoindické státy Uttar Pradesh a Bihar, dále také Assam Rajasthan, Madhya Pradesh, Andhra Pradesh, Chhattisgarh, Jharkhand a Orissa. Největšími příjemci mezistátních migrantů jsou státy nejbohatší, kde je nejvyšší míra urbanizace. Jedná se o státy Maharashtra, Delhi a Gujarat. Dále také West Bengal, Haryana, Punjab a Madhya Pradesh (Bhagat a Mohanty, 2009; Abbas a Varma, 2014).

3.2 Výzkum vnitřní migrace v Indii

Podle Srivastavy (2003) je migrace v Indii již historicky důležitým fenoménem a v některých oblastech tvoří migranti tři ze čtyř domácností. Navzdory tomuto faktu bylo studiu vnitřní migrace v Indii věnováno jen malé množství pozornosti. Nízký zájem o výzkum vnitřní migrace v Indii mezi demografy zmiňuje také Bhagat (2010), podle

něhož se výzkumníci zaměřují především na témata týkající se reprodukce a zdravotnictví.

Srivastava (2003) v kontextu problematiky výzkumu migrace upozorňuje na problém samotné definice migranta. Mezi migranty lze považovat celou škálu lidí, od těch, kteří dojíždějí za prací denně, až po osoby, které se přestěhovali natrvalo a s místem původu nejsou již v žádném kontaktu. Podle Srivastavy je za migranta považován člověk žijící v nové destinaci minimálně šest měsíců a pro odlišení různých způsobů migrace používá typologii „permanentní“, „semi-permanentní“ a „dočasná“.

Srivastava (2003) zmiňuje dva hlavní zdroje dat o migraci v Indii, kterými jsou census a National Sample Survey (NSS). Autor oba oficiální zdroje kritizuje a data o migraci z těchto zdrojů považuje za podhodnocené. Způsob a metodologie, jakým jsou výzkumy prováděny, podle něj nedokáží dostatečně zachytit všechny migrační proudy, především v případě sezonní migrace a pracovní mobility. Data totiž zaznamenávají přesuny populace, nikoli pracovníků, což v situaci sezonních prací nemusí znamenat totéž. Mnoho lidí totiž pracuje mimo své trvalé bydliště, v místě své práce ale za migranty považováni nejsou. Mimo to data nezohledňují množství nově příchozích, ale jen počet migrantů žijících v určitém regionu.

Ke kritice oficiálních statistik se připojuje také Haan (1997), podle něhož jsou za migranty považováni pouze ti, kteří jsou v cílové destinaci přítomni v den konání výzkumu. Chakraborty a Kuri (2008) zmiňují, že od roku 1981 se v indickém censu objevuje otázka na důvod migrace s ohledem na rozhodnutí opustit poslední místo rezidence. Podle Srivastavy (2003) je otázka mířena pouze na jeden hlavní důvod, což výpověď respondenta i celkový obraz o migraci značně zkresluje. Například pro ženy stěhující se za účelem sňatku může být migrace výhodná i z ekonomického hlediska, které ovšem v odpovědi není nijak podchyceno. Bhagat (2010) upozorňuje na změny v kategoriích nabízených při odpovědi na důvod migrace používané při sčítání lidu. Například v roce 1991 byla přidána možnost migrace z důvodu obchodu a v roce 2001 byla odebrána možnost migrace z důvodu přírodní katastrofy. S ohledem na tyto změny je náročné sledovat vývoj migračních trendů v čase.

Bhagat a Mohanty (2009) upozorňují také na to, že v Indii není podmínkou být registrován ani v místě původu, ani v místě rezidence, což je další důvod nevěrohodnosti

dat o migraci. Census podle nich také nepostihuje množství přesunů mezi místem původu a destinací pobytu. Abbas a Varma (2014) poukazují na problém dat týkajících se chudších vrstev obyvatelstva. Je běžné, že řadě chudých chybí rodný list, který slouží k prokázání indického občanství a získání dalších dokumentů. Lidé bez rodného listu a dalších dokumentů tak nebývají dostatečně podchyceni oficiálními statistikami. Abbas a Varma (2014) uvádějí, že odhadem je v celé Indii při narození registrováno 34,7 procent, v nejchudších státech to ale mohou být pouhé jednotky procent místní populace. Mnoho migrantů proto žádné dokumenty nemá a z toho důvodu jejich skutečné množství není známo.

3.3 Ekonomické aspekty

Indie je země s největším absolutním počtem chudých lidí na světě. Podle Světové banky zde v roce 2012 žila třetina obyvatel s méně než 1,25 dolary na den a více jak dvě třetiny obyvatel pod dvěma dolary na den (Daněk et al., 2014). Podle Haana (1997) se má obecně za to, že migrace vede k snížení chudoby. Tuto tezi se snaží autor zpochybnit a stejně tak se vymezuje proti tvrzení, že migrují především ti nejchudší, protože právě oni potřebují svou ekonomickou situaci zlepšit nejvíce. Mezi pracovními migranty však zdaleka nejsou jen příslušníci chudších vrstev. I rodiny, které na venkově patří k těm relativně bohatým a zajištěným, a třeba vlastní i nemalé množství půdy, uvádějí jako hlavní důvod migrace chudobu (Haan, 1997).

Bhagat (2010) píše, že jak míra imigrace, tak míra emigrace významně souvisí s výší per capita příjmu, mírou zaměstnanosti a velikostí hrubého domácího produktu daného státu v nezemědělském sektoru. Skupiny obyvatel s vyšším příjmem a vyšší spotřebou více migrují, naopak příslušníci znevýhodněných skupin migrují méně. Míra chudoby proto podle Bhagata není významným faktorem migrace.

Vakulabharanam a Thakurata (2014) se také kloní k názoru, že migranti nepocházejí především z nejchudších vrstev. Naopak tvrdí, že migranti obecně patří spíše mezi movitější a vzdělanější skupiny obyvatel. A to nejen celkově, ale také v rámci každé společenské třídy. Podle této argumentace migranti ve srovnání se starousedlíky více konzumují a mají vyšší životní standardy; migranti také tvoří proporcčně větší část

společenské elity než lidé, kteří nemigrují. Zároveň zdůrazňují, že toto lepší postavení se týká především migrantů dlouhodobých, nicméně i sezonní migranti mívají lepší příležitosti než místní městská chudina. Migrace tak není faktorem snižování chudoby, ale spíše prohlubování nerovnosti mezi státy a mezi městskými a venkovskými oblastmi.

Haan (1997) se snaží popsat sociální charakteristiky migrantů. Dochází však k závěru, že migrují vlastně úplně všichni, respektive příslušníci všech kast a sociálních tříd. Rozdíly v původu migrantů se odráží na jejich pracovním uplatnění. Při výzkumu nekvalifikovaných dělníků Haan našel ve stejné pozici zástupce většiny kast napříč sociální strukturou. Tradiční sociální status tedy nehraje tak vysokou roli jako ekonomická situace nebo vzdělání jednotlivce. Podle informací z rozhovorů, které učinil, mnoho migrantů z venkova tvrdilo, že odchází kvůli nedostatku půdy. Na druhou stranu Haan dochází k závěru, že ti zcela nejchudší, kteří nevlastní žádnou půdu, migrují v menší míře než příslušníci jiných skupin. Je to z toho důvodu, že mají méně prostředků a cestu si nemohou dovolit.

Mahapatro (2012) uvádí, že v současné době do měst migrují i příslušníci nižších společenských tříd než dříve. To je dáno zvětšujícími se rozdíly mezi městy a venkovem a zvětšováním měst. Růst měst podle Mahapatra má vliv na zvyšování regionálních rozdílností a změny v ekonomice. Jako hlavní výzvu těchto změn vidí vytvoření politických opatření řešících zaměstnanost a sociální služby migrantům ve městech.

3.3.1 Ekonomické reformy

Bhagat (2010) tvrdí, že současné migrační trendy v Indii jsou výrazně ovlivněny změnami v ekonomice. Zmiňuje, že reformy z roku 1991 přinesly liberalizaci indické ekonomiky, což mělo za následek zvýšení exportně orientovaného růstu, snížení státní kontroly a regulací a zvýšení role soukromého sektoru v rozvoji hospodářství a ekonomiky. Vlivem těchto změn se začalo zlepšovat vzdělání, možnosti dopravy a komunikace. Pracovní síla se začala přesouvat ze zemědělství do sektoru průmyslu a služeb. Transformace ekonomiky a pracovního trhu vedla ke zvýšení množství migrantů, nicméně žádným výrazným způsobem neproměnila podobu hlavních migračních

proudů. Lidé se po reformách přesouvají do stejných destinací jako před nimi, jen ve větším množství (Bhagat, 2010).

Migrace do měst a zvyšování nerovností mezi městy a venkovem i mezi jednotlivými regiony ovlivňuje také nerovnoměrná lokalizace zahraničních investic. Například do Dillí přichází 18 procent zahraničních investic a do státu Maharashtra, ve kterém se nachází Mumbai a další velká města, dokonce 32 procent zahraničních investic mířících do Indie (Daněk et al., 2014). Při zohlednění faktu, že migrační proudy zůstávají stejné, to znamená, že díky investicím a ekonomickému rozvoji bohatnou především oblasti, které již dříve byly relativně bohaté.

3.4 Pracovní migrace

Práce sice není při měření migrace v censu nejčastěji udávaným důvodem migrace, předpokládáme ale, že pracovní příležitosti jsou výrazným faktorem směru i velikosti migračních proudů. Srivastava (2003) ke změnám povahy pracovní migrace do měst říká, že se zvyšuje procento migrantů z venkova, kteří v místě původu pracovali v jiném než zemědělském sektoru. Zvyšuje se počet mužů-migrantů, kteří jsou samostatně výdělečně činní, a zvyšuje se také procento žen, které migrují primárně z pracovních důvodů. Migranti jsou obecně koncentrováni v určitých zaměstnáních, které se liší ve městech a na venkově. V cílové destinaci migrace snižuje cenu práce a mění pracovní trh takovým způsobem, že zde dochází k segregaci migrantů od starousedlíků.

Srivastava (2003) popisuje situaci nekvalifikovaných pracovních migrantů a způsoby, jakými se snaží vyhnout nejistotám. Nekvalifikovaní pracovníci buď musí najít zaměstnavatele, nebo si obstarat výdělek provozováním rikši nebo jednoduchého vozíku k transportu zboží. Většinou jsou ale bezprostředně po příchodu do destinace vystaveni mnoha problémům spojených s neznalostí místního prostředí. Získání práce proto často probíhá skrze prostředníky, kteří často sami přísluší k migrantské komunitě a dokáží tedy s nově příchozími lépe komunikovat. V jiných případech si zaměstnavatelé sami vyhledávají nově příchozí migranty přímo na nádražích. Pro zaměstnavatele bývá často výhodnější zaměstnávat migranty než starousedlíky, a to hned z několika důvodů. Nekvalifikovaní migranti jsou ochotni pracovat za nižší ceny než místní. Dále pak

migranti bývají lépe kontrolovatelní, protože jim v destinaci chybí sociální vazby. Z toho důvodu jsou také časově flexibilnější. Protože nekvalifikovaní pracovníci pocházejí často z velmi chudých poměrů a zároveň vědí, že jsou snadno nahraditelní, bývají loajálnější a nemají odvahu dožadovat se lepších pracovních podmínek (Srivastava, 2003).

Haan (1997) popisuje, že migrant může v cílové destinaci změnit svůj sociální status. Pracovní migranti sice pracují za nižší mzdu než místní, časem se ale příjmy mohou vyrovnat a migrant si tak polepší. Výraznější zvýšení statusu probíhá často mezigeneračně, kdy děti nekvalifikovaných pracovníků získají lépe placenou práci než jejich rodiče.

V případě dlouhodobé migrace, kdy muži odcházejí sami a rodiny zůstávají v místě původu, dochází podle Srivastavy (2003) ke zhoršení materiální i psychologické bezpečnosti rodin, které jsou pak více závislé na širším příbuzenstvu.

3.4.1 Sezonní pracovní migrace

Keshri a Bhagat (2013) píší, že sezonní migraci je ve výzkumu věnováno podstatě méně pozornosti než migraci dlouhodobé. A to i navzdory jejich odhadu, že objem sezonní migrace je až sedmkrát větší, než je tomu u migrace dlouhodobé. Sezonní migranti mají na rozdíl od dlouhodobých migrantů horší ekonomickou situaci a nižší sociální status a vzdělání. Sezonní migrace je vnímána jako strategie přežití pro chudé obyvatelstvo venkovských regionů. Nejvíce sezonních migrantů pochází z řídce urbanizovaných států postavených na málo rozvinutém zemědělství ve střední a severní Indii. Nekvalifikovaní sezonní migranti po příchodu do rozvinutějších regionů často nezískávají benefity spojené se situací v destinaci. Kvůli jejich nuzné ekonomické situaci a nízké gramotnosti v mnoha případech příliš nezlepší ani přístup k základním službám, jako je školství nebo zdravotnictví, které jsou jinak v daném regionu obecně dostupnější než v místě původu migrantů (Keshri a Bhagat, 2013).

Sezonní migranti mohou v průběhu času měnit práci nebo i místo pobytu a jejich ekonomická situace se může proměňovat. Z toho důvodu tito migranti nemusí mít možnost kontaktu nebo návratu do místa původu. Znamená to, že hranice mezi

sezonním a dlouhodobým pracovním migrantem může být snadno setřena a podle různých definic těchto dvou druhů migrace může být konkrétní migrant začleněn do obou kategorií (Srivastava, 2003).

To, že sezonní migrace je těžko uchopitelný fenomén, který nelze jednoduše analyzovat, tvrdí i Haan (1997). Ve své analýze migrace do Kalkaty poznamenává, že řada migrantů, kteří ve městě pobývají, patří k etnicky i jazykově značně odlišným skupinám než původní obyvatelé oblasti, kde se dnešní velkoměsto nalézá. Navzdory tomu, že původní domov těchto migrantů bývá vzdálen stovky kilometrů, migranti se svými rodnými vesnicemi uchovávají pevné vazby, a dokonce stále používají hindštinu namísto toho, aby se naučili lokální bengálštinu.

Haan (1997) uvádí pět faktorů současné sezonní pracovní migrace v Indii. Zaprvé zmiňuje rozvoj dopravy a komunikačních prostředků, díky nimž se lidé relativně jednoduchým způsobem mohou přemísťovat na mnohem delší vzdálenosti než v minulosti. Druhým faktorem je rozvoj venkovských oblastí. Přestože jsou tyto regiony chudé, mnoho zdejších obyvatel vlastní zemědělskou půdu. K dosažení uspokojivých výnosů ale potřebují investice, na něž na venkově nemohou získat prostředky. Krátkodobá migrace může být tedy motivována výdělkem, který bude posléze investován do zemědělské činnosti v místě původu. Třetím faktorem jsou špatné životní podmínky ve městech. Migranti v těchto podmínkách nechtějí zůstat dlouhodobě a ani nemají vyhlídky dostatečně vysokého příjmu, díky němuž by si ve městě mohli zajistit lepší úroveň bydlení atp. Logičtější a efektivnější je v jejich pohledu našetřené peníze raději investovat do bydlení a dalších aktivit v rodné vesnici. Čtvrtým faktorem sezonní migrace je nejistota práce. Množství pracovních příležitostí se neustále mění, řada z pracovních možností je k dispozici pouze na omezenou dobu. V této situaci pro množství nekvalifikovaných pracovníků nemá přílišný smysl se v dynamicky měnícím se městě usazovat natrvalo. Navzdory tomu autor uvádí, že ve vztahu k rodné vesnici mezi sezonními a dlouhodobými migranty není příliš velký rozdíl. Pátým faktorem sezonní migrace je rodina. Často za prací migruje pouze muž, který se pravidelně vrací za zbylými členy rodiny. V kontextu indického venkova to neznamena pouze nukleární rodinu, ale také široké příbuzenstvo. I muži odcházející za prací na dlouhou dobu se do rodné vesnice později vrací, například aby zde prožili důchodový věk (Haan, 1997).

Rogaly (2003) se snaží popsat rozdíl mezi sezonními migranty a těmi, kdo zůstávají v rodném regionu. Zdánlivě jasné vyhraněné kategorie podle jeho názoru ve skutečnosti často splývají a příslušnost konkrétních lidí k těmto skupinám se v čase mění. Z hlediska výchozí situace mezi migrantem a člověkem, který nemigruje, nemusí být po socioekonomické stránce žádný zásadní rozdíl. Rozhodování o odchodu, návratu, délce migrace nebo setrvání v rodné vesnici je ovlivněno řadou situací a faktorů v místě původu i v cílové destinaci. Například se jedná o rodinné vazby, vztahy se sousedy nebo neočekávané situace, jako například úmrtí rodinného příslušníka.

3.5 Remittance

Přestože jsme uvedli, že migrace Indů do zahraničí je relativně nevýrazná, je Indie v absolutních číslech největším příjemcem mezinárodních remitencí a druhým největším příjemcem domácích remitencí. 60 procent domácích remitencí je posíláno do jiného státu a 80 procent domácích remitencí přijímají venkovské domácnosti. Mnoho migrantů se domnívá, že bez jejich peněz by si jejich rodiny museli půjčit (Jones, Williams a Joshi, 2014). Srivastava (2003) uvádí, že indické rodiny remittance používají především k financování vlastní spotřeby či splacení dluhů. Dále jsou remittance užívány k investicím do bydlení, půdy nebo zemědělského náčiní. Větší investice s dlouhodobějším efektem bývají ale vzácné a vytváří je jen malé procento migrantů z venkovských oblastí.

Migranti se často potýkají s problémem, že nemohou vydělané peníze uložit do banky nebo je bezpečně poslat domů, proto úspory musí nosit neustále u sebe nebo riskují „služby“ na černém trhu. (Abbas a Varma, 2014) Dostat peníze k rodině proto může být rizikové. V některých případech peníze vozí sami, když jedou rodinu navštívit. V jiných případech musí využívat nejrůznější alternativní kanály, jako je poslání peněz po příbuzných či známých nebo třeba s řidičem autobusu jedoucím daným směrem (Jones, Williams a Joshi, 2014).

3.6 Genderové aspekty migrace

Chakraborty a Kuri (2008) říkají, že muži tvoří jen zhruba třetinu migrantů, většinou tedy migrují ženy. Ženy se stěhují kvůli svatbě k rodinám svého muže. Navzdory typickému obrázku pracovního migranta coby osamocенého muže, jsou ženy začleněny i do pracovní migrace, často jako doprovod muže, někdy i osamoceně. Na venkově migranti pracují většinou v zemědělství. V tomto sektoru se v poslední době proporcčně zvyšuje množství pracujících žen. Je to dáno nejen potřebami pracovního trhu v regionu, ale také nízkým vzděláním a pracovních zkušenostích žen. Ve městech bývají ženy zaměstnány ve službách a následně manuálních prací. Muži se věnují nejvíce manuální práci a obchodu (Mahapatro, 2012).

Mahapatro (2012) uvádí, že pracovní migrace žen se zvyšuje, protože se stává společensky normálnější, že ženy mají vlastní zaměstnání mimo domov a také roste míra jejich vzdělanosti. Méně kvalifikované ženy bývají zaměstnávány například jako domácí pracovnice ve středostavovských rodinách. Mimo to roste také migrace žen kvůli vzdělání.

Goodburn (2014) zkoumá vliv migrace na možné snížení genderové nerovnosti mezi chudším obyvatelstvem. Konkrétně studuje množství zdravotní péče, kterou rodiče zaplatí svým dětem. Po migraci se genderová nerovnost z hlediska přístupu rodičů ke svým potomkům sice snižuje, zlepšení to ale nutně neznamená. Rovnost v tomto případě může znamenat i to, že jak chlapcům, tak dívkám se dostane stejně nedostatečná péče.

3.7 Migrace a urbanizace

Podle Haana (1997) byla indická populace vysoce mobilní již historicky, například v devatenáctém století zde bylo velké množství sezonních migrantů směřujících do zemědělsky vysoce produktivních oblastí. Bhagat a Mohanty (2009) zmiňují, že 61 procent migrantů v rámci státu a 27 procent migrantů mezi státy se pohybuje mezi venkovskými regiony. Jedná se především o ženy stěhující se k rodinám svých manželů. Naproti tomu migrace z venkova do měst bývá motivována ekonomicky. Současná míra

urbanizace ale nutně neznamená, že se radikálně zvýšil celkový objem vnitřní migrace v Indii. To, co se mění, je její charakter.

Abbas a Varma (2014) na základě údajů z censu z roku 2011 říkají, že v Indii v daném roce žilo 1,21 miliardy lidí. 69 procent stále žilo na venkově, přesto data ukazují jasný trend přesouvání populace do měst. Mumbai, Delhi a Kalkata dle sčítání lidu patří mezi deset nejlidnatějších měst světa a dvacet pět indických měst se řadí mezi sto nejrychleji rostoucích měst. Autoři dále poukazují na to, že mezi lety 2001 a 2011 se procento městské populace podle censu zvýšilo z 28 na 31 a podle NSS z let 2007 a 2008 tvoří migranti 35 procent městské populace.

Bhagat a Mohanty (2009) tvrdí, že zhruba dvě pětiny městské populace v Indii žije ve třiceti pěti metropolích. Současný proces indické urbanizace srovnávají s procesem zvětšování měst v západní Evropě. Tam byl začátek urbanizace spojen s industriální revolucí, nicméně největší přesuny do měst se konaly v průběhu dvacátého století. V Indii a dalších nezápadních zemích masová migrace do měst začala později a stále pokračuje. Na začátku dvacátého století žilo v indických městech podle Bhagata a Mohanty pouze necelých jedenáct procent indické populace. Dále upozorňují na to, že mezi lety 1921 a 2001 se celková populace Indie zečtyřnásobila, ale celková městská populace v Indii se zdesetinásobila. Dodávají, že počet měst se ve stejném časovém úseku zdvojnásobil. Více než milion obyvatel má dnes třicet pět indických měst a více než pět milionů obyvatel má šest měst – Mumbai, Kalkata, Chennai, Delhi, Hyderabad a Bangalore. V těchto šesti městech žije zhruba pětina městské populace v Indii. Do těchto měst přicházejí migranti z celé země. Je na místě připomenout, že od vydání článku v roce 2009 se populace řady indických měst pravděpodobně navýšila a milionová města mohu přibývat každým rokem.

To, že růst indických měst je zapříčiněn především migrací, je vidět i na míře porodnosti pro jednotlivé regiony. Ve venkovských oblastech se rodí v průměru 2,6 dítěte na ženu, ve městech 1,8. V některých městech je to i méně, zhruba 1,5 (Daněk et al., 2014). Pouhých přibližně 45 procent obyvatel Kalkaty používá místní jazyk, bengálštinu, jako svou rodnou řeč a dvě třetiny obyvatel Mumbaie pochází z jiného státu (Abbas, 2016). Migrace do měst má podle Abbasa a Varmy (2014) rozdílné efekty pro městské a pro venkovské oblasti. Zatímco města se rozvíjejí a životní úroveň, přístup ke službám a

vzdělání jejich obyvatel roste, venkov stagnuje nebo se dokonce ekonomická situace jeho obyvatel zhoršuje. S rozvojem Indie (respektive indických měst) přichází tedy i zvyšování nerovnosti mezi regiony.

Kromě migrace z venkova do měst se také zvyšuje trend migrace z měst na venkov, o které píše Bhagat (2010). Přestože tento směr se z hlediska ekonomických možností nejeví jako příliš smysluplný, jeho atraktivita roste. Většinou se samozřejmě jedná o návratovou migraci, nicméně přibývá i množství rodilých měšťanů, kteří se na venkov stěhují. Jedná se však spíše o bohatší vrstvy, které mimo městské oblasti hledají klid.

3.7.1 Situace chudých migrantů ve městech

Podle Mahapatra (2012) do měst míří stále více příslušníků nižších sociálních tříd. Migranti z venkova z rozvoje měst ale nutně profitovat nemusí. Podle Kundu (2003) se populace Kalkaty od osmnáctého století zvýšila na padesátinásobek, počet domů v Kalkatě se ale zvýšil jenom jedenáctkrát. Město je přelidněné a mnoho obyvatel čtvrtí s nejvyšší hustotou zalidnění nemůže najít pracovní uplatnění. Migranti při pobytu v cílové destinaci navyknou novému životnímu stylu a často pak přikládají větší význam vzdělání pro své děti. Chudí migranti nicméně mnohdy vzdělání nemohou zaplatit a své děti nedokáží ve studiu podporovat (Srivastava, 2003).

Příslušníci chudších společenských vrstev přicházející do měst mají většinou jen omezené prostředky na zajištění obydlí. Mnoho z nich proto směřuje do slumů, ve kterých v indických městech v roce 2011 žilo celkově podle Abbase a Varmy (2014) asi 68 milionů lidí. Slumy jsou vnímány jako produkt populačního růstu a nedostatku městského plánování (Björkman, 2014). Podle Edelmana a Mitry (2006) tvoří migranti až 95 procent obyvatel indických slumů. Ani bydlení ve slumech však není zadarmo a mnozí obyvatelé indických velkoměst na zaplacení nutných výdajů k životu v jednoduchých podmínkách, které slumy poskytují, nemají prostředky. Mnoho lidí tak bydlí přímo na pracovišti nebo na ulicích či jiných veřejných prostranstvích (Abbas a Varma, 2014). O zvyšování cen životních nákladů v chudinských čtvrtích se zmiňuje také Sobotová (2009), která se zabývá situací v Chennai. Mimo to uvádí, že vznik slumů v Chennai je až novodobou záležitostí. První ilegální skupiny jednoduchých přístřešků se

zde začaly objevovat až v druhé polovině dvacátého století a masivní růst slumů je záležitostí posledních desetiletí.

Srivastava (2003) píše, že špatným životním podmínkám čelí migranti přicházející do měst i do venkovských oblastí. Zmiňuje například problémy s bydlením, přístupem k pitné vodě nebo možnostem hygieny a sanitace. Z toho důvodu mívají četné zdravotní potíže. Kvůli vyšším cenám v destinaci mají také migranti často problém obstarat si dostatečné množství výživných potravin a dalších základních potřeb.

Migranti z chudších poměrů čelí ve městech řadě problémů spojených s pracovními podmínkami, bydlením a vyššími cenami. Tyto materiální potíže zvyšují nepřátelské nálady ze strany starousedlíků a místních úřadů. Migranti žijící ve slumech a v provizorních přístřešcích na ulici jsou vnímáni jako ilegální okupanti veřejného prostoru. Bývají také obvinováni z celé řady problémů indických velkoměst, jako znečištění nebo špatná dopravní situace (Bhagat, 2010).

3.8 Politické aspekty migrace

Abbas a Varma (2014) hovoří o anti-migrantských politikách na lokální úrovni jednotlivých měst. Tyto politiky jsou postavené na vědomí lokální identity (ke státu či většinovému etniku nebo náboženství) a jsou namířeny především proti přistěhovalcům z jiných států. Jako příklad uvádí Mumbai, které je na indické poměry velmi etnický i jazykově rozmanité město. Migrace z jiných částí Indie do tohoto velkoměsta není novinkou, stejně jako proti-imigrantské politiky, které se začaly objevovat v programech lokálních politických stran již v šedesátých letech dvacátého století. Důvody, které odpůrci migrace uváděli, byly ničení místní kultury a „kradení“ pracovních míst. V sedmdesátých letech protesty mířily především proti Tamilům a na začátku dvacátého prvního století jsou terčem těchto nálad migranti ze severní Indie. Nenávist vůči přistěhovalcům ze severní části země se objevuje i v jiných městech. Abbas a Varma upozorňují na to, že obecně v indických velkoměstech převládá trend vyčleňování migrantů z městských rozvojových plánů, a místními autoritami jsou považováni za nevídaný problém. Migranti jsou také znevýhodňováni v kontaktu s policií, která na ně

často nahlíží jako na nelegální residenty. Obstarání základních lidských potřeb pak také nezřídka závisí na vztazích s policií, což může nahrávat korupci.

Migrantům jsou v některých případech odírána jejich základní občanská práva. Aby občan v Indii získal možnost využít svých práv, počínaje občanských práv jako je vzdělání nebo zdravotní péče, konče právem volebním, potřebuje doklad totožnosti. Pokud tento doklad chtějí získat migranti v cílové destinaci, musí prokázat, že žádný doklad identity s jejich jménem neexistuje. Přesvědčit úřady o neexistenci druhého dokladu bývá velmi komplikované, stejně jako celá byrokratická procedura k získání dokladu. Byrokracii migrantům často místní autority ještě ztěžují například tím, že příslušné formuláře poskytují pouze v lokálním jazyce. Například v převážně slumové části Mumbaie Shivaji Nagar žije kolem půl milionu lidí, doklad totožnosti vlastní jen zhruba třicet tisíc z nich (Abbas, 2016).

Práva pracovních migrantů jsou chráněna indickou ústavou i konkrétními zákony. V běžné praxi je tato část legislativy ignorována a migranti samotní o ní většinou nemají žádné informace, natožpak schopnosti a možnosti svá práva vymáhat (Mahapatro, 2012; Srivastava, 2003). Nečinnost státních institucí supluje neziskové organizace zabývající se sociální prací, podporou vzdělávání dětí nebo v přístupu k potravinám. Některé organizace také pomáhají migrantům získat práci nebo formovat odbory (Abbas a Varma, 2014). Na druhou stranu Edelman a Mitra (2006) ukazují, že chudí migranti nemusí být pouhými „obětmi mocných,“ ale také jejich spolupracovníky. O městskou chudinu se v některých městech zajímají místní politické strany, které v nich vidí své potencionální voliče. Například migrantům pomáhají získat legální dokument totožnosti a následně také volební právo.

Srivastava (2003) upozorňuje na to, že migrace se účastní také příslušníci marginalizovaných skupin, jako jsou etnické menšiny či sociálně vyloučené skupiny obyvatelstva. Komunity se stávají obětmi výstavby velkých infrastrukturních projektů nebo deforestace, kdy dochází k porušování lidských práv. Příslušníci těchto komunit tak často migrují nedobrovolně v důsledku násilných vystěhování a nemají dostatečné prostředky pro založení nového domova. Migraci těchto skupin podle Srivastavy není věnována dostatečná pozornost, přestože právě pro tyto skupiny může mít migrace mnohem zásadnější roli než pro „běžné Indy“. Chudí migranti a sociálně vyloučené

skupiny obecně mají podstatně horší možnosti při prosazování svých zájmů v politickém rozhodování nebo na pracovišti. Vládní programy je většinou přehlíží a valnou pomoc nezískají ani od neziskového sektoru. (Srivastava, 2003)

3.9 Shrnutí

Mezinárodní migrace z Indie nebo do Indie je v relativních číslech nevýznamná, na rozdíl od toho vnitřní migrace se týká zhruba čtvrtiny až třetiny obyvatel Indie. Nejvíce lidí migruje pouze v rámci rodného regionu a nejčastěji se jedná o ženy, které se stěhují k rodině svého manžela. V současné době roste význam migrace mezistátní a migrace z venkova do měst. Migrace do měst a vysoká míra urbanizace je spojena s ekonomickým rozvojem a širokou nabídkou pracovních příležitostí ve městech. Nejbohatší a rychle se rozvíjející města přitahují migranty ze všech částí Indie a ze všech sociálních vrstev společnosti. Lidé z nižších socio-ekonomických vrstev často migrují pouze na omezenou dobu jako sezonní migranti. Díky relativně vyšším příjmům v bohatších částech migranti posílají domů remittance nebo si vytvářejí úspory pro spotřebu v místě původu. Migrace do měst ovlivňuje i kulturní aspekty, jako je střetávání rozličných etnických skupin na relativně malém území nebo změny v pohledu na genderové role. Navzdory ekonomickému růstu v bohatých destinacích řada problémů, které se týkají především chudších vrstev obyvatel, přetrvává. Patří mezi ně špatné životní podmínky i etnická nesnášenlivost, která se promítá do politické sféry.

Stejně jako je tomu u výzkumů diskutovaných v minulé kapitole, i v případě vnitřní migrace v Indii je výzkum postavený většinou na případových studiích zabývajících se vybranými oblastmi a tématy. Nicméně existují i studie snažící se o komplexnější zhodnocení obecného popisu vnitřní migrace v Indii. Vzhledem ke kulturní, sociální a ekonomické rozmanitosti Indie a také s ohledem na dynamický ekonomický vývoj, přísun zahraničních investic a rychlý růst řady měst je vytvoření komplexní teorie a zobecňujících poznatků náročný úkol. V dosavadním výzkumu například chybí širší pohled na vedlejší důvody migrace mimo jednoho důvodu uváděného při sčítání lidu a další aspekty spojené s rozhodováním o migraci a pobytem v destinaci. Studie, které jsem vyhledal, se ve větší míře zabývají migrací chudších vrstev a fenoménem sezonní

migrace. Výzkum těchto skupin migrantů se potýká s problémem validity statistických dat. Migraci příslušníků střední a vyšší střední třídy není podle mého názoru v dohledaných člancích věnována dostatečná pozornost.

4. Případová studie: Migrace do města Pune

4.1 Metodologie výzkumu

4.1.1 Teoretické ukotvení metodologie výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit širší informace týkající se migrace respondentů, respektive klientů sociálních pracovníků, a jejich názory na život v cílové destinaci. Výstupem výzkumu mají být konkrétní témata, která se migrace týkají, a jejich popis. K tomuto záměru se nejvíce hodí explorační výzkum. Pro explorační výzkum, kdy předmětem zájmu jsou kromě faktických informací i pocity a postoje, je vhodný kvalitativní přístup a metoda rozhovoru (Gray, 2004). Při rozhovorech v exploračním výzkumu je vhodné pracovat s otevřenými otázkami a vyhnout se přílišné standardizaci. Vzhledem k problematickému srovnávání dat z otevřených otázek je k takovému výzkumu možné využít pouze malý vzorek respondentů (Silverman a Marvasti, 2008). Rozhovory jsou v tomto případě vhodnější než dotazníky, protože nabízejí respondentům větší volnost, nesvazují je jednoznačnými či krátkými odpověďmi a také z psychologického hlediska je pro respondenta zajímavější poskytnout rozhovor, než vyplňovat formulář. Z těchto důvodů lze očekávat, že respondent poskytne větší množství informací.

Pro výzkum jsem vybral semi-strukturovanou formu rozhovoru. Semi-strukturovaný rozhovor pracuje s předem připraveným seznamem otázek, kterého se ale výzkumník nemusí pevně držet. Pořadí otázek se může měnit v závislosti na směr, jakým se rozhovor ubere. Výzkumník může pokládat doplňující otázky zkoumající detailnější informace nebo pokládat otázky, kterými může ověřit či upřesnit informace řečené v dřívějších částech rozhovoru. Doplňující otázky vycházejí přímo z odpovědí a výzkumník je může vymyslet až v průběhu rozhovoru. Přesné znění všech otázek před začátkem rozhovoru není potřebné. Podstatné je otázky pokládat takovým způsobem, aby pomohly odhalit objekt výzkumu. K tomuto účelu mohou posloužit také poznámky, které si výzkumník v průběhu nebo po ukončení rozhovoru může poznamenat (Gray, 2004). Rogaly (2003) při výzkumu migrace používá metodu, ve které respondenty nechává vyprávět svůj životní příběh. V tomto příběhu je také obsažený příběh respondentova rozhodování se o migraci a migrace samotné. Touto metodou se ve svém výzkumu částečně inspiroji zapojením otázek na migrantovu minulost v místě původu,

respektive v destinacích, kde žil před příchodem do Pune. Další otázky jsou zaměřené na souvislosti spojené s rozhodnutím o migraci do Pune a na období od příchodu do Pune do doby, kdy byl rozhovor realizován.

4.1.2 Realizace výzkumu

Výběr místa a čas výzkumu

Výzkum byl realizován v srpnu a září 2016 ve městě Pune (stát Maharashtra), převážně ve čtvrti Vagdaon Sheri.

Pune patří díky zahraničním investicím a nárůstu střední třídy k těm indickým velkoměstům, které v současné době prožívají velké změny. Vznikají zde celé nové čtvrti a narůstá poptávka po širokém spektru služeb, což přitahuje migranty ze všech společenských vrstev. Velký nárůst obyvatel ukazují také oficiální data zveřejněná na indickém vládním webu ze sčítání lidu v letech 2001 a 2011. V tabulce jsou srovnány oficiální údaje o počtu obyvatel v distriktu (správní územní celek nižší úrovně, než je stát) Pune, v jeho městských (urban) a venkovských (rural) oblastech a ve městě Pune samotném (Pune). (Office of the Registrar General & Census Commissioner, India, 2001; Office of the Registrar General & Census Commissioner, India, 2011)

	census 2001	census 2011	nárůst	nárůst (%)
Pune district	7 232 555	9 429 408	2 196 853	30,4
Pune district - rural	3 031 718	3 678 226	646 508	21,3
Pune district - urban	4 200 837	5 751 182	1 550 345	36,9
Pune	2 538 473	3 124 458	585 985	23,1

Tabulka: Srovnání počtu obyvatel v distriktu Pune a ve městě Pune mezi lety 2001 a 2011

Zdroje dat: Office of the Registrar General & Census Commissioner, India, 2001 (sloupec „census 2001“); Office of the Registrar General & Census Commissioner, India, 2011 („sloupec 2011“)

Čtvrť Vagdaon Sheri patřila ještě na začátku tohoto století mezi okrajové části města vesnického charakteru, dnes je zde hustá zástavba – většinou se jedná o novostavby – a velká část místních obyvatel jsou přistěhovalci ze státu Maharasthra i z jiných částí Indie. Tuto čtvrť jsem vybral především proto, že jsem navázal spolupráci s místní neziskovou organizací H.O.P.E., která působí v řadě sociálních sfér právě v této části města.

Výběr respondentů

Do svého vzorku jsem hledal dva typy respondentů – migranty samotné a dále sociální pracovníky, kteří s migranty, respektive s migranty z nižších společenských tříd, pracují. Výběr respondentů probíhal zpočátku za pomoci pracovníků neziskové organizace H.O.P.E. – část respondentů jsou klienti nebo zaměstnanci této neziskové organizace. Témata přímo spojená s prací a službami organizace v rozhovorech obsažená nebyla a informace uvedené v rozhovorech s uvedením konkrétní identifikace respondenta nebyly poskytnuty žádné třetí straně. Není proto důvod předpokládat, že by se tito respondenti při odpovídání cítili ve vztahu ke své pracovní pozici nebo využívaným službám ohroženi, což by je mohlo motivovat k přizpůsobení svých odpovědí. Další respondenti byli získáni metodou sněhové koule, tedy na doporučení od jiných respondentů či lidí, se kterými jsem se v průběhu svého pobytu v Pune seznámil. Při výběru respondentů jsem se snažil o jejich diverzifikaci. Vzhledem k tomu, že H.O.P.E. je křesťanská organizace, je mezi respondenty relativně vysoké množství křesťanů. Zdá se ale, že náboženský faktor není zdaleka tak důležitý jako faktory socio-ekonomické. Převažují také respondenti hovořící anglicky, nicméně informace o neanglicky hovořících skupinách jsem získal především od sociálních pracovníků, kteří s nimi pracují.

Seznam respondentů a jejich základní sociodemografické údaje jsou uvedeny v příloze 1.

Rozhovory

Před každým rozhovorem jsem respondentovi oznámil záměr výzkumu, zaručil anonymitu respondentů a získal ústní informovaný souhlas. Většina rozhovorů proběhla v angličtině, jeden proběhl s překladem, jeden s částečnou pomocí tlumočníka (v obou případech pomoc s tlumočením poskytl sociální pracovník organizace H.O.P.E.). Délka rozhovoru se lišila podle výřečnosti respondenta a popisovaných témat. Rozhovory se lišily množstvím doplňujících otázek. Některé rozhovory trvaly dvacet minut, jiné déle než hodinu. Z každého rozhovoru jsem pořídil audio nahrávku, kterou jsem následně přepsal do počítače. Na žádost jedné respondentky byl jeden z rozhovorů učiněn posláním otázek e-mailem. Tento způsob se ale neosvědčil, protože odpovědi zaslané nazpět byly příliš stručné, často jednoslovné.

Jako vodítko pro rozhovory sloužil seznam otázek, respektive informací, které chci zjistit (viz příloha 2). Některé části předpřipravené struktury rozhovoru nejsou ani formulované jako otázky. Pro různé respondenty jsem některé části rozhovoru upravil s ohledem na jejich původ, sociální skupinu, profesi atp. Během některých rozhovorů respondenti na dílčí části odpověděli již v průběhu dřívějších částí rozhovoru, proto některé otázky následně kladeny nebyly. Specifické znění otázek a pořadí otázek bylo použito například u sociálních pracovníků, kteří nemluvili o sobě, ale o skupině, se kterou pracují. Ve většině rozhovorů se probíraná témata diskutovala ve stejném pořadí, jak je uvedeno ve struktuře rozhovoru.

4.1.3 Analýza dat

V textech přepsaných rozhovorů jsem následně analyzoval témata, která se zde objevují jako příčiny a faktory migrace do Pune. Tato témata jsem dále kódoval podle jednotlivých tematických okruhů. Tematické okruhy logicky vyplynuly z potřeb analyzovaných dat. Některé tematické okruhy byly vytvořené návodnými otázkami (například na zaměstnání nebo rodinné vazby), jiné vznikly z odpovědí na obecnější otázky (např. „What do you like about Pune?“). Následně jsem srovnával témata spadající do téhož okruhu v odpovědích různých respondentů a při popisu těchto témat

jsem přihlédl k sociodemografickým ukazatelům jednotlivých respondentů, respektive sociální skupiny, o kterých byla v rozhovoru řeč.

Součástí rozhovorů byly i otázky týkající se subjektivního hodnocení života v Pune. Především se jedná o otázky „What do you like about Pune?” “What don’t you like about Pune?” a “What was the biggest problem since you moved?” Témata zmíněná v odpovědích na tyto otázky jsem zakódoval jako pozitiva a negativa a dále s nimi pracoval obdobným způsobem jako v případě analýzy příčin a faktorů.

Z analýzy příčin a faktorů a pozitiv a negativ jsem vybral témata, která jsou pro migraci do Pune specifická a město odlišují od jiných částí Indie. Tato specifika jsem popsal ve speciální kapitole.

4.1.4 Možné limity výzkumu

Problematickým aspektem výzkumu může být vytvoření vzorku, který může být vnímán jako nepřiliš reprezentativní z důvodu neproporčního zastoupení jednotlivých skupin migrantů. Jak jsem již zmínil, mezi respondenty se vyskytuje relativně vysoké množství křesťanů, zaměstnanců a klientů jedné neziskové organizace H.O.P.E., a osob, které hovoří anglickým jazykem. Je možné, že zkušenosti příslušníků jiných etnických či náboženských skupin (ve vzorku například není kvůli absenci kontaktů zahrnut žádný příslušník muslimského vyznání) nebo lidí, kteří neovládají anglický jazyk, mají odlišné pohledy a zkušenosti, které ovšem nebyly ve výzkumu dostatečně podchyceny. Většina respondentů pochází ze stejné části města, což může být dalším limitujícím faktorem vybraného vzorku. Je možné, že migranti v odlišných částech města se liší v určitých sociodemografických charakteristikách, nebo se v nich vyskytují odlišné etnické či náboženské komunity. Tyto domněnky na bázi výsledků mého výzkumu není možné ani potvrdit, ani vyvrátit. Je ovšem možné, že začleněním respondentů z odlišných skupin obyvatelstva nebo jiných částí města, bych získal nové informace, které mohou být pro určité skupiny řazeny mezi zásadní příčiny a faktory migrace do města Pune.

Dalším možným problémem je samotný kontakt s respondentem. Výzkum nebyl zaměřen na společensky ani osobně citlivé záležitosti. Nicméně je možné, že životní

příběh respondenta, včetně období týkající se migrace, určité citlivé prvky (například kvůli rodinným nebo zaměstnaneckým poměrům) obsahoval. Nelze vyloučit, že někteří z respondentů kvůli mému napojení na organizaci H.O.P.E. nebo s ohledem na můj cizí původ záměrně některé informace zamlčeli. Svou roli mohla hrát i jazyková bariéra. Je možné, že respondenti, kteří sice hovoří anglickým jazykem, ale na poměrně nízké úrovni, některé informace kvůli jazykovým limitům vynechali nebo zjednodušili.

Při následném zpracování rozhovorů jsem se kvůli nedostatečné znalosti kulturního a sociálního prostředí mohl dopustit desinterpretace některých výroků nebo nesprávného porozumění toho, jaký význam které informace respondenti přikládají. Těmto možným problémům jsem se pokusil zamezit tím, že jsem co nejvíce používal otevřené otázky, v jejichž odpovědích respondenti sami zmiňovali témata, která s výzkumem souvisí. V analýze se nesnažím o přesné poměření, jak velký vliv má který faktor. Za nejvýznamnější příčiny a faktory migrace v analýze uvádím jen ty, které respondenti sami výslovně označili za důležité nebo přímo nejdůležitější.

4.2 Výsledky analýzy

4.2.1 Příčiny a faktory migrace do města Pune

Pracovní příležitosti

Pune podle většiny respondentů nabízí velmi dobré pracovní příležitosti v mnoha sektorech a řada profesí, i zcela nekvalifikovaných, jako je práce na stavbě nebo domácí práce, jsou zde lépe placeny než v jiných částech Indie. Pracovní příležitosti jako hlavní důvod migrace do Pune uvedla většina respondentů. Za práci do Pune kvůli lepším příležitostem migrují i lidé pocházející z relativně vysoce rozvinutých částí Indie, jako jsou další velká města nebo státy Goa či Kerala. Padesátiletá učitelka z Keraly o důvodu migrace z rodné Keraly říká:

Náš stát je vzdělaný stát. V Indii je Kerala tím nejvzdělanějším státem. Takže, všichni jsou vzdělaní, proto je tam nezaměstnanost. Odcházíme hledat práci do jiných států do zahraničí. Většina lidí z Keraly, řada lidí z mé rodiny pracují v zemích Perského zálivu, v arabských zemích, v evropských zemích, v Americe, v Austrálii... Odcházejí hledat práci,

pracují tam. [...] Jsou kvalifikovaní, jsou to profesionálové. Počítačové technici, taky zdravotní sestry tam jsou, doktoři tam jsou, učitelé tam jsou. Takže všichni pracují v různých zaměstnáních v různých zemích po světě. Já jsem také z Kerala, já jsem také přišla hledat práci do Pune.¹

Příslušníci chudších vrstev si většinou práci hledají v nekvalifikovaných profesích až po příchodu do města. Jedná se často o migranty z chudých venkovských oblastí ze státu Maharashtra i ze zbytku Indie. Tito lidé pracují například jako pracovníci v domácnostech či dělníci na stavbě. Obecně se jedná o pracovní pozice, o které místní obyvatelstvo nemá zájem, protože jsou velmi namáhavé a špatně placené. Pro migranty z venkovských oblastí se ale může jednat o podstatně lepší plat, než jaký by získali doma. Není však pravdou, že by do nekvalifikovaných profesí směřovali pouze lidé bez vzdělání. Někteří pracovníci určité formální vzdělání mají, ale nejsou schopni získat kvalifikovanou práci (sociální pracovníce pracující s domácími pracovníci; sociální pracovníce pracující s dětmi chudých migrantů).

Domácí pracovníce jsou výhradně ženy, muži se věnují jiným profesím. Některé z domácích pracovníc se této profesi věnovaly již před příchodem do Pune, jiné dříve zůstávaly pouze ve své domácnosti a teprve s příchodem do města začaly samostatně vydělávat. Klienty domácích pracovníc jsou majetnější příslušníci střední třídy. Za různé služby se platí určené množství peněz. Aby se domácí pracovníce uživily, musí si většinou domluvit větší množství menších prací v různých rodinách (sociální pracovníce pracující s domácími pracovníci; dvaatřicetiletá domácí pracovníce z Uttarankhandu; šestatřicetiletá domácí pracovníce z Tamil Nadu).

Pracovníci na stavbě dostávají 200 rupií (což odpovídá zhruba 70 českým korunám) za den práce. Pracují šest nebo i sedm dní v týdnu ve velmi náročných a nebezpečných podmínkách. Migranti pracující na stavbě nemají ambice zde zůstat dlouhodobě a někteří se snaží postupem času získat si ve městě lepší a lépe placenou práci. Stavební dělníci jsou jedinou skupinou podchycenou v mém výzkumu, pro kterou je typická sezonní pracovní migrace. Pracovníci zde neplánují zůstat, ale po určité době se vrací do

¹ Our state is an educated state. In India, Kerala is the most educated state. So, all are educated, so there is unemployment. We go in other states or countries to search a job. Most of the people from Kerala, many of the people from my family working in Gulf countries, Arabian countries, European countries, America, Australia... They go and search the job, they are working there. [...] They all are qualified, they are professionals. Computer engineers, then nurses are there, doctors are there, teachers are there. So all are working in different professions in different countries of the world. I'm also from Kerala, I also came in search of job to Pune.

rodné vesnice a poté tam buď zůstanou, nebo se vrací zpět, případně hledají jinou pracovní příležitost podobného charakteru v Pune nebo v jiném velkém indickém městě. Délky sezonní práce na stavbě není nijak pevně daná, lidé mohou odejít prakticky kdykoliv. Rozhodnutí o odchodu může být spojeno s potřebou návštěvy rodného regionu, se získáním lepší pracovní příležitosti, ukončení prací nebo subjektivním pocitem pracovníka, že si našetřil dostatečné množství peněz (sociální pracovníce pracující s dětmi chudých migrantů).

Mezi nižší vrstvy migrantů patří také chudé děti, které utekly z domovů. Ty si běžně vydělávají drobným prodejem, žebráním nebo kapsářstvím. Možnost nezávislosti na rodičích a snadného výdělku může patřit mezi významné důvody k útěku do města. Sociální pracovník, který s dětmi, jež utekly z domova, pracuje, říká: „Pracuji s dětmi, které vyžebrají 300, 400, 500 rupií každý den. Jenom žebrají.”²

Kvalifikovaní pracovníci směřují do Pune často kvůli konkrétní pracovní pozici. Vysoce kvalifikovaní pracovníci, jako například manažeři, dostávají od zaměstnavatele finanční podporu na uhrazení nákladů na stěhování (šestatřicetiletá manželka manažera z Meghalayi). Respondenti patřící ke kvalifikovaným pracovníkům nevylučují přestěhování do jiného města, pokud dostanou lepší pracovní příležitost. Nejlepší pracovní pozice v Pune nabízejí soukromé nadnárodní společnosti, což je běžné pouze pro malé množství nejbohatších indických měst. Šestatřicetiletá manželka manažera z Meghalayi říká, že v jejím rodném státu Meghalaya nabízí nejlepší pozice státní sektor. Pozice ve státní správě jsou ale hůře placené než kvalifikované pozice v soukromých firmách.

Ve městě Pune se díky investicím zahraničních korporací v současné době rychle rozvíjí sektor služeb. Mnoho lidí zde pracuje v podpůrných pracích, jako jsou call centra nebo nejrozumnější služby spojené s informačními technologiemi. Rozvoj tohoto sektoru v Pune vnímají pozitivně jak respondenti, kteří v něm našli práci, tak pracovníci v jiných odvětvích. Třiaadvacetiletá zaměstnankyně v IT z Goi, která se do Pune přistěhovala kvůli zajímavé pracovní příležitosti v oblasti IT v nadnárodní korporaci, říká, že v Indii je pro absolventy oborů spojených s informačními technologiemi nutné odstěhovat se do některého z velkých měst s IT průmyslem. Sama se rozhodovala mezi městy Bangalore a

² See, I have children, who collect 300, 400, 500 rupees by begging every day. Just from begging.

Pune. Díky vzrůstající popularitě oboru lze informační technologie studovat i v řadě menších měst po celé Indii, tedy i tam, kde IT průmysl rozvinutý není (třiaadvacetiletá zaměstnankyně v IT z Goi; třicetiletý zaměstnanec v IT z venkovské oblasti v Maharasthře). Mezi svými kolegy má třiaadvacetiletá zaměstnankyně v IT z Goi přistěhovalce ze všech částí Indie, které de facto spojuje jen jejich vzdělání. O kolezích na svém pracovišti říká:

Ted', v roce 2016, je tady mnoho studentů přicházejících ze států Jammu Kashmir, z Kerala, z Odishi, jsou tady také lidé z Nagpuru a Západního Bengálska, takže je tady mnoho studentů přicházejících z nejrůznějších měst, aby zde našli práci, protože nemají mnoho příležitostí dostat se do firmy, takže přicházejí do velkoměst, která jsou větší, které mají hodně IT průmyslu, takže se musí stěhovat daleko. Dokonce když jedou zpátky, musí cestovat dva až tři dny, aby se dostali domů. Takže žijí daleko a obětují tomu všechno – rodiny, život daleko od domova. Ale myslím si, že se tu po nějaké době každý cítí dobře.³

O tom, že absolventi výpočetní techniky se musí přesunout do velkého města, mluví i třicetiletý zaměstnanec v IT z venkovské oblasti v Maharasthře. „Pune je město IT. Já znám Pune, můžeš dostat práci buď v Pune, nebo v Mumbai,”⁴ říká. Na rozdíl od třiaadvacetileté zaměstnankyně v IT z Goi, si tento zaměstnanec v IT našel práci až po přesunu do města. Jeho práce je méně odborná a týká se on-line podpory amerických zákazníků jedné nadnárodní korporace. Kvůli časovému posunu musí pracovat v nočních směnách. Při hledání své aktuální pozice nevěděl, čím konkrétně se firma zabývá, což ale v tomto sektoru není podle jeho zkušenosti nic neobvyklého.

Nikdo neví, co se ve skutečnosti děje uvnitř. Co se děje uvnitř společnosti. Já jsem to také nevěděl. Takže jsem tam také šel na pohovor a nevěděl jsem, o čem ta práce je. To nikdo neví. Když se dostanete do zaměstnání, potom se dozvíte co se ve společnosti děje. Potom zjistíte, o jaký se jedná business. [...] Práce může být různá – podpora bankovníctví, podpora nějakého odchodu, podpora ropného průmyslu, taky elektronický průmysl ji

³ In 2016 back, there are many students coming from Jammu Kashmir, from Kerala, from Orrisa, there are also people from Nagpur and West Bengal as well, so there are many students coming from various cities to find a job, because they don't that much exposure to the company, so they come to metro cities, which are bigger, which have a lot of IT industries, so they come so far. Even when they go back, they have to travel for two to three days to go back to their homes. So they are staying so far and they are sacrificing everything – families, staying far from there. But after some time I think everybody feel OK.

⁴ Pune is IT city. I know Pune, you get job either in Pune or Mumbai.

využívá. Takže, firma dělá práci, se kterou se seznámím, až když se dostanu dovnitř. Před tím jsem nevěděl nic.⁵ (třicetiletý zaměstnanec v IT z venkovské oblasti v Maharasthře)

Rodinné vazby

Rodinné vazby výrazným způsobem ovlivňují migraci. Velká část respondentů řekla, že se do Pune přistěhovala kvůli rodinnému příslušníkovi. I pro lidi, kteří za hlavní důvod migrace uvádějí práci, jsou rodinné vazby při rozhodování o migraci důležité. Mnozí z migrantů plánovali odejít za prací do některého z rychle se rozvíjejících měst (například s pracovními příležitostmi v sektoru informačních technologií) a Pune před jinými destinacemi upřednostnili právě kvůli tomu, že zde žil někdo z jejich rodiny. Rodinní příslušníci pomáhají při přistěhování finančně, radou i poskytnutím dočasného bydlení. Podle sociální pracovnice pracující s dětmi chudých migrantů pomáhají dělníci na stavbě často k příchodu do města členům širokého příbuzenstva:

Někteří tu mají příbuzné. Bydlí tady. Protože když přijdu sem, tak řeknu své sestře, aby přišla taky, protože tu platí velké peníze. Takže oni řeknou své sestře, svému bratrovi a všichni přicházejí, aby si tu vydělali peníze. Takže je tady hodně rodin. Mnoho rodin tu je. [...] Jsou příbuzní. Některé rodiny tady zůstávají s příbuznými. Oni zavolají: „Přijďte, já vám dám nějaké peníze a vy sem přijedete.“⁶ (sociální pracovnice pracující s dětmi chudých migrantů)

Někteří migranti před příchodem do Pune žili v různých jiných částech Indie. Pro rodiny některých kvalifikovaných migrantů je migrace běžnou záležitostí, příbuzní některých respondentů žijí nebo žili v řadě různých míst po Indii i v zahraničí.

Jednadvacetiletá studentka z Keraly si Pune vybrala na doporučení bratra, který ve městě strávil pouze krátký pobyt. Dvaadvacetiletý marketingový odborník se do Pune přestěhoval proto, že z města pocházeli jeho rodiče, kteří kvůli zaměstnání v době

⁵ Nobody knows about what actually going inside. What is happening inside the company. I also didn't know. So I also were going for interview and I didn't know about what the job is. Nobody knows. When you enter inside the job, then you know what is going inside the company. Then you realize, what is actually business. So, every company is there, they are doing their business. [...] Business can be different – support bank, support some market, support petroleum, also electronic also use. So, they are doing business and that I get to know when I go inside. Before I didn't know anything.

⁶ Some have relatives here. Staying here. Because if I come here so I tell my sister to come here, because they give so many money. So I tell my sister, my brother and all they come here and they earn money. So, some families are here. So many families are here. [...] That relatives. Some families here are staying with relatives. They call: "Come here, I will give you some money and you come here."

respondentova dětství a dospívání žili v různých částech Indie. Město znal pouze z prázdninových návštěv, do Pune se podle rodinné dohody odstěhoval po dosažení plnoletosti, rodiče se přistěhovali po odchodu do důchodu.

Oni všichni tu plánovali se usadit. Byl to plán, který byl rozhodnutý. To, že se po odchodu do důchodu usadí v Pune. Nyní jsou tu rodiče. [...] Rodiče mé matky žili jen tady, v této oblasti. [...] Přijížděli jsme sem během mého dětství, když měli rodiče dovolenou. Jednou za jeden nebo dva roky jsme o prázdninách přijeli do Pune.⁷ (dvaačtyřicetiletý marketingový odborník)

Podle sociálního pracovníka, který pracuje s dětmi, jež utekly z domova, migraci těchto chudých dětí do měst způsobují příliš slabé nebo špatné rodinné vazby. Děti utíkají bez pomoci a jejich cílem je od svých rodin utéci. Útěk, tentokrát od manžela-alkoholika, je také hlavní příčinou migrace šestatřicetileté domácí pracovnice z Tamil Nadu.

S výjimkou těch, jejichž motivací byl útěk, udržují migranti se svými příbuznými pevné vazby. Většina respondentů se vzdálenou rodinou komunikuje pomocí telefonu či internetu alespoň jednou za týden, často i vícekrát. Třidvacetiletá zaměstnankyně v IT z Goi volá rodičům třikrát denně. Stejně tak se migranti snaží své rodiny navštěvovat co možná nejčastěji. Migranti pocházející z relativně blízkých lokalit ve státě Maharashtra se domů vracejí i dvakrát či třikrát do měsíce, lidé ze vzdálenějších končin v závislosti na své možnosti většinou několikrát do roka. Migranti se snaží své rodiny navštěvovat pravidelně a mimo to také když se koná nějaká rodinná událost, jako například svatba či pohřeb.

Mnozí migranti dostali od svých rodin finanční podporu, aby se mohli do Pune přestěhovat. Poté, co si migranti našli stabilní příjem, podporují naopak oni své rodiny. Remitence posílají starým rodičům nebo, v případě stavebních dělníků, ženám a dětem v chudších částech Indie. Někteří ale finančně podporují také sourozence a další příbuzné v bohatších regionech, aby se mohli usadit, studovat nebo najít práci.

⁷ They all planned to settle here only. It was already plan decided. That after retirement they will settle in Pune. Now, parents are here. [...] My momies parents were staying here only in this area. [...] We used to come in childhood when parents get the vacation. Every one or two years in a vacation time we come to Pune.

Sociální vazby

Migranti po příchodu do Pune mívají pouze omezené sociální vazby na další obyvatele města. V první řadě se často jedná o rodinné příslušníky, kteří jim k migraci dopomohli, nicméně postupem času migranti navazují kontakty s dalšími lidmi. Je běžné, že migranti, ať již pochází z jakékoli části Indie a připadají ke kterékoli sociální vrstvě, navazují kontakty především s dalšími migranty. V kontaktu s místními migrantům z jiných států většinou alespoň z počátku brání neznalost lokálního jazyka, kterým je maráština. Migranti z některých oblastí, především z jižní Indie, neznají národní jazyk hindštinu. Vyšší společenské vrstvy většinou hovoří anglicky, chudší obyvatelstvo příliš často angličtině vůbec nerozumí. Zároveň se někteří indiští migranti domluví i pěti a více jazyky. Z rozhovorů také vyplývá, že migranti inklinují ke kontaktu s krajany pocházejícími ze stejného státu či regionu.

Svoji roli hraje nejen jazyk, ale také kultura a pocit domova. O kontaktu s velkým množstvím migrantů ze státu původu mluví například respondentky šestatřicetileté domácí pracovnice z Tamil Nadu, jednadvacetiletá studentka z Keraly a padesátiletá učitelka z Keraly. Osmadvacetiletá letuška pocházející z Mumbaie v Pune obnovila kontakt s bývalými kamarády z rodného města, kteří se sem přistěhovali nezávisle na ní. Kromě lidí stejné etnické příslušnosti vyhledávají migranti také příslušníky stejného náboženství. Šestatřicetiletá manželka manažera z Meghalayi se účastní setkání, které kombinuje regionální původ a náboženskou příslušnost. „A protože jsem ze severovýchodu, máme také katolickou skupinu pojmenovanou CONER – Catholics of Northeast region. Setkáváme se každou druhou neděli v měsíci. Tak se setkáváme. Máme společně mši.”⁸ (šestatřicetiletá manželka manažera z Meghalayi)

Dále se migranti setkávají s lidmi ze srovnatelných socio-ekonomických skupin a se srovnatelným stupněm vzdělání, ve velké míře zmiňují vztahy se sousedy a s kolegy a nadřízenými v práci či kolegy ve škole nebo se zaměstnanci místní charitativní organizace.

Podle třicetiletého zaměstnance v IT z venkovské oblasti v Maharasthře a šestatřicetileté manželky manažera z Meghalayi je v Pune navazování kontaktů náročnější než v jiných

⁸ And because I'm from the Northeast, so we also have a catholic group called CONER – Catholic of Northeast region. So we meet second Sundays in a month. So we meet. We have [a] mass together.

místech, včetně relativně blízkého a mnohem lidnatějšího města Mumbai. Lidé v Pune jsou podle nich velmi uzavření (šestatřicetiletá manželka manažera z Meghalayi) a myslí pouze na vlastní profit (třicetiletý zaměstnanec v IT z venkovské oblasti v Maharasthře).

Třiatřicetiletá učitelka z Hyderabadu situaci v Pune naopak chválí. V bytovém komplexu, ve kterém žije, udržuje kontakty s většinou rodin. De facto všichni obyvatelé tohoto komplexu jsou migranti ze všech částí Indie, kteří vyznávají rozdílná náboženství. V tomto multikulturním společenství podle ní dochází ke vzájemnému mezikulturnímu obohacování, příslušníci jednotlivých skupin například připravují oslavy svých tradičních svátků, kterých se pak účastní celá komunita. Nutno ovšem říci, že sousedé sice pocházejí z rozdílných kultur, ale ze srovnatelného socioekonomického prostředí.

Vzdělání

Pune je respondenty považováno za jedno z nejlepších center vzdělání v Indii. Pochvalují si možnosti dobrého vzdělání na všech stupních, tedy od základního po vysokoškolské. Pro šestačtyřicetiletou sekretářku z Goi, třiaadvacetiletého studenta z Keraly a jednadvacetiletou studentku z Keraly bylo vzdělávání hlavním důvodem příchodu do Pune. Mnohem častěji se ve výpovědích téma vzdělání objevuje jako vedlejší faktor. Mnozí migranti si od vysoké úrovně školství ve městě slibují lepší vzdělání pro svoje děti. V případě chudších vrstev tak díky vzdělání může dojít k mezigenerační sociální mobilitě. Vidina kvalitního vzdělání dětí spojená také s možností naučit se dobře angličtinu a další jazyky pak pro mnohé migranty může být důvodem, který je ve městě drží. Například šestatřicetiletá domácí pracovnice z Tamil Nadu srovnává situaci ve vzdělávání svých dětí v Pune a v rodném státě Tamil Nadu takto: „Tady se učí hindštinu, marátštinu, angličtinu, tam by znaly jenom tamilštinu. Takže já se tam nevrátím, já zůstanu tady.”⁹

⁹ Here they have Hindi, Marathi, English, there they would know only Tamil. So I'm not going there, I'm staying here only.

Životní styl

Faktory související s rozdílem životního stylu a rolí tradic v Pune a v místě původu zmínila většina respondentů. Pro žádného z respondentů se nejednalo o hlavní důvod migrace, prakticky všichni ale životní styl v Pune hodnotí pozitivně. Respondenti si chválí nepřeberné možnosti, které město nabízí, včetně řady volnočasových aktivit. Lidé zde mohou zajít například do parku, do kina, do restaurace, do obchodního centra, užívat noční život, věnovat se sportu či hudbě, vyjet na jednodenní výlet do turistických destinací v nedalekých horách, účastnit se aktivit zájmových uskupení nebo trávit smysluplný čas s dětmi. Volnočasových aktivit využívají především příslušníci střední a vyšší střední třídy, naopak chudší skupiny migrantů prakticky žádné volnočasové aktivity neznají.

Dalším faktorem, který se v odpovědích objevuje, jsou tradice. Ty mají v Pune mnohem menší roli než v chudších a venkovských oblastech. Sedmatřicetiletá učitelka v mateřské škole, která během dětství a dospívání žila v různých částech Indie, říká:

Lidé a atmosféra jsou také dobré. Oni (lidé žijící v Pune) příliš do vašeho života nezasahují. V Indii lidé zasahují do našeho životního stylu. Jaké oblečení nosíme, co děláme. V Pune, Mumbai a v této oblasti se můžeme oblékat, jak chceme. Jsme svobodní.¹⁰

Padesátiletá učitelka z Keraly, která se hlásí ke křesťanství, chválí toleranci mezi náboženstvími. Náboženství v Pune fungují vedle sebe, nicméně na oslavy významných svátků jsou zváni i příslušníci jiných náboženství. „Mám tady ráda oslavy svátků. Ganesha, Divali... všechny tyto oslavy jsou velmi dobré, protože lidé v Pune jsou velmi přátelští a pečující. Rozdávají bonbony a také nás v průběhu oslav zvou do jejich domovů.“¹¹ (padesátiletá učitelka z Keraly)

Boření tradic se ukazuje také v pojetí postavení ženy. Chudé ženy, které si v Pune samostatně vydělávají, v mnoha případech v místě původu pracovaly pouze v domácnosti nebo na rodinném poli (sociální pracovníce pracující s domácími pracovníci). Jednadvacetiletá studentka z Keraly mluví o tom, že Pune je pro ženy bezpečnější než rodná Kerala a ženy zde mají větší svobodu.

¹⁰ People and atmosphere is also good. They don't intervene in your life much. In India people intervene [in] our lifestyle. What we are wearing, what we are doing. In Pune, Mumbai and this area we can wear anything. We are free.

¹¹ I like the festivals here. Ganesha, Divali... all these festivals are very good, because the people of Pune are also very loving and caring. They distribute sweets, and also they call us in this festival time to their house.

V Keralě dívky nemohou jít samotné venku z domu po šesté hodině. Lidé jsou velmi rezervovaní. To je nejdůležitější. Když jde (dívka) ven, lidé se ptají: „Proč jsi šla ven? Vždyť jsi holka!“ Lidé pořád zdůrazňují holka, holka, holka. To je nejdůležitější. Ale v Pune se o to nikdo nestará. Mentalita je tu velmi odlišná.¹² (jedenadvacetiletá studentka z Keraly)

Svou roli v Pune ztrácí také kastovní systém a kulturní normy. Sociální pracovníce pracující s dětmi chudých migrantů říká, že mezi stavebními dělníky dochází ke smíšeným manželstvím, jaká by na venkově nebyla myslitelná. „Jako mezi kastami. Protože oni tu žijí, zamilují se do sebe a vezmou se. Takže sňatky mezi různými kastami se tady na staveništi konají. [...] Různé kultury, různé státy, různé jazyky. Ale láska.“¹³ (sociální pracovníce pracující s dětmi chudých migrantů) Zároveň ale tato sociální pracovníce pozoruje, že rodiny migrantů z venkova se drží tradice většího množství dětí a že stále dávají výrazné preference synům před dcerami.

Sociální pracovník, který pracuje s dětmi, jež utekly z domova, mluví o této specifické skupině dětí. Tyto děti podle něj ve městě nachází určitý typ svobody, který je nebezpečný i lákavý zároveň. Říká o nich:

Navzdory všem problémům na ulici je tam mnoho věcí, které je na nádraží a veřejném prostoru lákají. Jedna věc je totální anakondí život. Nejsi nikomu odpovědný. Nejsi odpovědný svým rodičům, nejsi odpovědný svým učitelům. Člověk je určitým způsobem svobodný, velmi omezeným způsobem. Může to být interpretováno jako: „Můžeš si dělat, co chceš.“ Svoboda je interpretována tímto způsobem. Je tady obrovské množství svobody. To je jedna věc, kterou děti nádraží láká.¹⁴

Služby

Rozvoj a množství služeb ve městě jsou dalším faktorem, který je migranty vnímán vesměs pozitivně. Šestačtyřicetiletá sekretářka tvrdí, že v rodném státě Goa sice v době,

¹² In Kerala girls can't come outside the house after six. People are so reserved. That's the main thing. When she go[es], then people will start asking: "why did you go out now? You are a girl!" People are always pointed out girl, girl, girl. That's the main thing. But in Pune nobody cares. The mentality is too different.

¹³ Like inter-caste. Because they are staying here, and they fall in love and marry. So inter-caste marriage is here, at the construction side. [...] Different culture, different states, different language. But the love.

¹⁴ In spite of all the problems in the public space, there are a lot of things that attract to the station, to the public space. One thing is total anaconda life. You are not accountable to anyone. You are not accountable to your parents, not accountable to your teachers. In a way the person is free, in a very restricted sense. It can be interpreted also "you can

kdy se přestěhovala, byly k dispozici srovnatelné služby, zmiňuje například kvalitní školu, ale vše bylo velmi daleko. V Pune je vše potřebné dostupné v docházkové vzdálenosti. Respondenti Pune chválí za dobrý přístup ke kvalitní zdravotní péči (sociální pracovníce pracující s dětmi chudých migrantů; dvaadvacetiletý marketingový odborník). Problémem dostupnosti zdravotnických i jiných služeb jsou ale jejich ceny, které si velká část obyvatel nemůže dobře dovolit. „Tady, doktoři nejsou dobří, protože když je miminko nemocné a pracovníci jdou navštívit doktora, doktor dává léky a říká: ‚Přijďte zítra.‘ Oni nedají dobré léky a vybírají peníze. Tak 100 a 200 a 500 (rupií).“¹⁵ (sociální pracovníce pracující s dětmi chudých migrantů) Respondenti nejvíce kritizují možnosti dopravy. Především lidé, kteří žili v Mumbai, říkají, že veřejná doprava je ve městě velmi pomalá, drahá a nabízí málo možností. Někteří si dále stěžují na přeplněné silnice, malou disciplínu řidičů a nedostatečnou infrastrukturu, která neodpovídá množství aut ani velikosti populace. Osmadvacetiletá a pětadvacetiletá letuška, které pochází z Mumbaie, také kriticky vzpomínají na dočasný problém s dodávkou vody.

Hodnocení dostupnosti bydlení a výše cen se liší podle původu respondentů a oblastmi, které srovnávají. Lidé, kteří situaci srovnávají s jinými velkými městy, hodnotí Pune jako levné město s levným bydlením. Naopak pro přistěhovalce z chudších oblastí je Pune drahé a získání uspokojivého bydlení hodnotí jako významný problém. Chudší skupiny obyvatel žijí ve stísněných podmínkách. Sociální pracovníce pracující s domácími pracovníci říká, že u rodin domácích pracovníků je běžné, že čtyři lidé žijí v jedné malé místnosti. Stavební dělníci žijí v provizorním slumu, kde díky developerovi mají přístup k vodě a elektřině. I zde mohou žít v jediné chatrči rodiče s pěti dětmi. Hygienické podmínky jsou zde velmi špatné a okolní prostředí je špinavé a plné odpadků (sociální pracovníce pracující s dětmi chudých migrantů). Děti, které utekly z domovů, a další skupiny patřící k nejchudším vrstvám společnosti, žijí venku na ulici, prakticky kdekoli je místo. Velké množství z nich se koncentruje v okolí nádraží, protože zde mají k dispozici vodu a záchody. Nádraží také poskytují anonymitu a možnosti snadného výděлку (sociální pracovník, který pracuje s dětmi, jež utekly z domova).

do whatever you want.” The freedom is interpreted that way. There is an enormous amount of freedom. That is one thing, that attracts children to the station.

Klima

O klimatu a počasí v Pune se zmínila většina respondentů. Podle větší části z nich je klima ve městě přívětivější a počasí méně extrémní než ve většině jiných částí Indie. Mnozí respondenti právě klima považují za hlavní důvod, proč neodešli například do přímořského Mumbaie nebo do některého jiného velkoměsta. Negativně se o klimatu v Pune zmínili pouze čtyři respondenti, z nichž dva pochází z Mumbaie, kde kvůli blízkosti moře výkyvy počasí bývají extrémnější.

Migrace do jiných měst a do zahraničí

Někteří respondenti zmínili, že jejich rodinní příslušníci žijí nebo několik let žili v jiných částech Indie nebo v zahraničí. Šestačtyřicetiletá sekretářka má příbuzné ve Velké Británii, kde žijí s portugalským občanstvím díky historicko-politickým specifikům jejího rodného státu Goa. Odchod do zahraničí v případě zajímavé pracovní příležitosti nevylučuje, ale nijak aktivně možnost práce v zahraničí nevyhledává. Třiadvacetiletý student z Keraly přemýšlí o migraci do zahraničí, například na Nový Zéland nebo do Austrálie, kde pracuje jeho bratr. Padesátiletá učitelka z Keraly doufá, že její děti po ukončení vzdělání odejdou do zahraničí a najdou si tam dobrou práci.

O migraci do jiných indických měst přemýšlejí především lidé pracující v sektoru informačních technologií. Tento sektor se rozvíjí v několika indických velkoměstech, kromě Pune například v Bangalore, Delhi, Mumbai, Hyderabadu nebo Chennai. V případě získání dobré nabídky v jiném z těchto měst jsou tito pracovníci ochotni odejít. Migrace do města, kde se sektor informačních technologií nevyskytuje, pro ně nepřipadá v úvahu. Podobně o tom přemýšlí zaměstnanci sektoru služeb, který se rozšiřuje spolu s ekonomickým růstem těchto měst.

Při hodnocení různých aspektů života v Pune srovnávali respondenti situaci ve městě se situací v Mumbai (které bývá respondenty často označováno původním a dnes již oficiálně nepoužívaným názvem „Bombay“). Díky relativní blízkosti těchto dvou měst má

¹⁵ Here, doctors are not good, because if the baby is sick and workers are going to see the doctor, doctor is giving some medicine and say: "You come tomorrow" They don't give properly medicine and collect the money. So 100 and 200 and 500.

s Mumbaií řada migrantů osobní zkušenost - někteří zde nějaký čas pobývali a dva respondenti z tohoto města přímo pochází. Někteří migranti při rozhodování o migraci přesun do Mumbaie zvažovali. Osmadvacetiletá a pětadvacetiletá letuška, které obě pochází z Mumbai, tvrdí, že Pune a Mumbai jsou v mnohém velmi podobná města, ale Pune v současné době rychleji ekonomicky roste a rozvíjí se v něm velké množství nových odvětví. Mumbai na rozdíl od Pune ekonomicky stagnuje. Život v Mumbai je hodnocen jako méně výhodný kvůli nižším mzdám, vyšším cenám bydlení, ale i kvůli klimatu. Mumbai je ve srovnání s Pune naopak chválen za lepší a disciplinovanější dopravu a kvalitnější infrastrukturu. Přestože má Mumbai stále násobně větší populaci než Pune, je v něm podle třicetiletého zaměstnance v IT z venkovské oblasti v Maharasthře a šestatřicetileté manželky manažera z Meghalayi jednodušší navázat kontakty a získat pomoc od sousedů. „Mám rád také Mumbai. Protože Mumbai je město, je to jako naše vesnice, jsou tam lidé, dobré vztahy, oni podporují. V Pune nikdo nepodpoří. Tady v Pune se lidé pořád starají o business a o peníze.”¹⁶ (třicetiletý zaměstnanec v IT z venkovské oblasti v Maharasthře)

V Bombaji se lidé rychle stávají vašimi přáteli. Protože když máte rodinu, potřebujete mít přátele. My nežijeme s naší tchýní a tchánem, takže potřebujeme podporu. Třeba když potřebuji někde nechat dítě a jít někam kvůli práci. Takže tohle zabralo trochu více času. Myslím si, že to je proto, že toto místo (Pune) je konzervativnější, lidí nejsou tak otevření. To trvalo o něco delší čas, myslím, že to byl jeden z největších problémů. Ale nyní po třech, čtyřech letech se tu cítíme velmi dobře. Ale první měsíc byl trochu obtížný. Lidé jsou velmi nápomocní v Bombaji, velmi velmi nápomocní. Tady to trvalo o něco déle.¹⁷ (šestatřicetiletá manželka manažera z Meghalayi)

Nucené stěhování

O nuceném stěhování z venkovských oblastí mluví pouze sociální pracovník, který pracuje s dětmi, jež utekly z domova, a sociální pracovnice pracující s dětmi chudých

¹⁶ I love Mumbai too. Because Mumbai is a city, it's like our village, there are people, good for relationships, they support. Pune, nobody support. Here in Pune they always look after business and money.

¹⁷ Bombay the people are very quick to become your friends. Because when you have family, you need to have friends. We don't live with our in-laws, so we need a support. In a sense, if I need to leave a child somewhere and go for some work. So that took a little longer time. I think it's because this place (Pune) is more conservative, people are not so open. It took a little longer time, I think, that was a of the biggest problem. But now, after three, four years, we are very comfortable now. But initial one month was a little difficult. People are very helpful in Bombay, very very helpful. Here it took a little longer time for that.

migrantů. Oba pracují s chudšími vrstvami společnosti. Podle nich je významným problémem chudoba v regionech, ze kterých migranti pochází. S tím je spjatá situace v zemědělství, zneužívání chudých nadnárodními korporacemi a politickou elitou a celková neochota politiků situaci v chudých oblastech řešit. Sociální pracovník, který pracuje s dětmi, jež utekly z domova, viní indické politiky a nadnárodní korporace z aktivit na podporu rozvoje průmyslu, kvůli kterým jsou vyháněni lidé z domovů. Říká:

Protože Indie měla mnoho let ekonomiku založenou na zemědělství, nyní se politici snaží zemi změnit na plně industrializovanou ekonomiku. To přináší obrovské množství peněz. Lidé musí být odváděni a stěhováni... Například – ve stavbě je tu obrovské množství vodních nádrží. Každá nádrž, v momentě, kdy se postaví každá nádrž, je potřeba (někoho) přestěhovat, je potřeba použít násilí, je potřeba získat půdu tisíců lidí. A ti žádnou jinou půdu nedostanou. Nebo když přijde nadnárodní korporace, aby tu začala průmysl, všichni lidé musí utéci, aby si zachránili život. Oni tam nemohou bydlet kvůli znečištění, kvůli produkci jedovatého plynu. Nemohou tam přežít. Takže musí svou půdu opustit a utéct. Takže celý rámec porozumění, co je rozvoj, je problém. A nikdo se neptá, za čí cenu. Rozvoj za čí cenu? Veškerý rozvoj, o kterém mluvíme, je na úkor chudých. Veškerý rozvoj, o kterém mluvíme, je na úkor životního prostředí. Veškerý tak zvaný rozvoj je na úkor venkovské chudiny.¹⁸

Sociální pracovnice pracující s dětmi chudých migrantů zdůrazňuje problémy zemědělského sektoru způsobené technologickým pokrokem a klimatickými změnami. Kvůli masové produkci, neúrodě, suchům či nepříznivému počasí na tradičně zemědělském venkově nejsou pro velkou část místní populace možnosti pracovního uplatnění a lidem pak nezbývá jiná možnost než migrace. Chudé skupiny obyvatel tedy nemigrují jen proto, aby si vydělali více peněz, ale protože v místě původu nemohou přežít (sociální pracovnice pracující s dětmi chudých migrantů).

¹⁸ Because India, by down many years had the agriculture based economy, now the politicians are trying to take the country in the serious industrialized economy. From rural agricultural way of economy to industrialized economy. That intakes enormous amount of money. People have to be lifted, transported... For example – there are enormous amount of dams under construction. Every dam, the moment you construct every dam, you have to transfer (someone), you have to violate, you have to take over the land of thousands of people. And the no alternate space is given to them. Or when the multinational company comes to settle a huge industry, all of the people have to flee for they life. They can not live there because of the pollution, because of the poisonous gas produce. The can not survive there. So they have leave their land and run away. So the whole framework of the understanding of development itself is problem. And what cost is not asked. Development at whose cost? All development that we are talking about is at the expanse of the poor. All development that we are speaking about is at the expense of the environment. All so called development is at the expense of the rural poor.

4.2.2 Pozitiva a negativa života v Pune v subjektivním hodnocení respondentů

Nejčastěji zmiňovaným pozitivem života v Pune je překvapivě místní klima, respektive počasí, o kterém se pozitivně zmínila celá polovina respondentů. Lidem se líbí menší extrémy v počasí, které tu bývají mírnější než v jiných částech Indie. Teprve na druhém místě se objevují pracovní příležitosti, přestože se jedná o významný motiv migrace do Pune. Mluvilo o nich sedm respondentů. Významným pozitivem, které zmínilo šest respondentů, jsou možnosti vzdělání, a to jak pro respondenty samotné, tak pro jejich děti. A nejedná se jen o vzdělání formální, ale také například vzdělání náboženské poskytované při katechezi v místní farnosti. Šest respondentů jako pozitivum života v Pune zmiňují služby. Respondenti hovoří o dostupnosti služeb obecně, ale také konkrétní služby jako zdravotnictví, rozvod plynu nebo dopravní spojení s dalšími částmi Indie. Pět respondentů pozitivně vnímá také možnosti aktivit ve volném čase, tři respondenti dobré sociální vazby, například se sousedy či s kolegy v práci. Podle třiatřicetileté učitelky z Hyderabadu a šestatřicetileté manželky manažera z Meghalayi je v Pune levné bydlení a pětadvacetiletá letuška z Mumbaie zmiňuje obecně nízké ceny. Respondenti chválí také ekonomickou situaci města, bezpečnost a relativně nízkou roli tradic.

Nejčastěji zmiňovaným negativem života v Pune, o kterém mluví celkově šest respondentů, je doprava po městě, která obnáší časté zácpy, málo rozvinutý systém veřejné dopravy a nedostatečnou infrastrukturu. Následuje klima a počasí zmíněné čtyřikrát a problémy týkající se sociálních vazeb, které se tu podle tří respondentů navazují obtížně a dlouze. Podle třicetiletého zaměstnance v IT z venkovské oblasti v Maharasthře je to kvůli tomu, že v Pune je přílišný důraz na ekonomický profit. Navíc zde migranti postrádají vazby na své rodinné příslušníky žijící jinde. Jako nevýhody jsou vnímány ceny za služby a ceny za bydlení, jazyková bariéra, která omezuje kontakt s příslušníky jiných etnik, znečištění, potíže s dodávkami vody a přelidnění.

Mezi negativy i pozitivy se objevují témata klima, sociální vazby a ceny za bydlení a za služby. Rozdíl mezi těmi, kdo dané téma považují za pozitivum a kdo za negativum je dán předešlou zkušeností. Počasí a klima je pozitivně vnímáno lidmi z většiny území Indie, nicméně respondenti zvyklí na výrazně odlišné podmínky například

v přímořském Mumbai s klimatem v Pune spokojeni nejsou. Sociální vazby jsou hodnoceny z pohledu individuálních zkušeností a očekávání. Ceny za bydlení a za služby jsou vnímány negativně lidmi z menších měst a vesnic, naopak příslušníci střední třídy ze zkušeností života ve větších městech, jako Mumbai či New Delhi vnímají ceny v Pune jako levné.

Obecně lze říci, že respondenti Pune spíše chválí a mnozí při výčtu pozitiv vyjmenovali více položek než při hodnocení negativ. Někteří respondenti žádná negativa nezmínili s tvrzením, že není na čem si stěžovat.

4.2.3 Specifika migrace do města Pune

Pune dle subjektivního hodnocení respondentů patří v mnoha ohledech k nejlepším indickým městům. V indickém kontextu je jedním z ekonomických epicenter současného ekonomického růstu země. Díky množství zahraničních investic do sektoru služeb a především do sektoru informačních technologií do města přichází velký počet kvalifikovaných pracovníků z celé Indie. Rychlé rozrůstání výstavby a zvyšující se nároky rostoucí střední třídy vytvářejí pracovní příležitosti pro různé sociální vrstvy s různými stupni vzdělání. Pracovní příležitosti jsou proto hlavním důvodem migrace do tohoto města.

Respondenti své rozhodnutí přesunu do města a život v Pune hodnotí vesměs pozitivně. Kromě nabídky pracovních příležitostí se Pune od většiny regionů Indie vymyká dobrými možnostmi vzdělání na všech úrovních, od čehož si zejména chudší migranti slibují možnost mezigenerační sociální mobility pro své děti. Přistěhovalci do Pune rádi využívají velké škály služeb nebo možností volnočasových aktivit. Zároveň si ale uvědomují špatnou dopravní situaci způsobenou příliš rychlou a neregulovanou výstavbou a nedostatečným rozvojem veřejné dopravy a infrastruktury.

V Pune díky migraci příslušníků rozmanitých kulturních, etnických a náboženských skupin vzniká multikulturní společnost, ve které dochází k útlumu tradičních zvyklostí, jako je například kastovní systém nebo genderová nerovnost. Zároveň ale migranti mají tendenci sdružovat se s příslušníky svého etnika, náboženství nebo sociální třídy.

Výrazným problémem i determinantem vztahů a komunikace mezi jednotlivými skupinami je jazyková (ne)vybavenost jednotlivých migrantů.

Podle řady respondentů je Pune v mnoha ohledech podobné dalším indickým velkoměstům, které v současné době zažívají díky zahraničním investicím či rozvoji sektoru informačních technologií ekonomický růst. Respondenti Pune nejčastěji srovnávají s relativně blízkou metropolí Mumbai. Specifikum města Pune, které bylo v rozhovorech hojně zmiňováno, je místní klima, respektive počasí. Až na výjimky je klima ve městě Pune hodnoceno pozitivně.

Velké rozdíly existují mezi kvalifikovanými a nekvalifikovanými pracovníky, respektive mezi střední a nižší třídou. Tyto rozdíly se týkají dosaženého vzdělání a přístupu ke vzdělání, pracovního uplatnění nebo způsobu bydlení. Obecně lze říci, že střední třída z benefitů, které město nabízí, profituje podstatně více, má lepší přístup k většímu množství služeb nebo volnočasových aktivit, které jsou pro chudé nekvalifikované příslušníky nižší třídy naprosto nemyslitelné. Pracovníci ve kvalifikovaných pozicích jsou mobilnější a mají lepší možnosti přestěhovat se za prací do jiného velkoměsta. Naopak příslušníci nižší třídy jsou zranitelnější, musejí se více přizpůsobovat okolním podmínkám a spíše se mohou stát obětmi nucených relokací, špatného životního prostředí nebo situací na pracovišti. Zcela nejzranitelnější skupinou jsou děti z chudých rodin, které do města přišly osamoceny a nemají zde žádné vazby ani zázemí.

5. Diskuze

5.1 Srovnání výsledků výzkumu z Pune, vnitřní migrace v Indii a vnitřní migrace obecně

5.1.1 Ekonomické aspekty

Z výsledků mého výzkumu vyplývá, že hlavním důvodem migrace do města Pune je ekonomický růst a s ním spojený rozvoj řady odvětví. Město nabízí širokou nabídku pracovních příležitostí od nekvalifikovaných po vysoce kvalifikované pozice, které přitahují příslušníky různorodých etnických skupin i společenských vrstev z celé Indie. Vysoká míra migrace v Indii, alespoň v případě lidí stěhujících se do velkých měst a mezi městy, je způsobena ekonomickou prosperitou cílových destinací. Jak se ukazuje na příkladu jiných zemí (Molloy et al., 2011; Dzienis, 2012), ekonomická prosperita dané země má obvykle pozitivní vztah k míře pracovní migrace, protože v době ekonomické prosperity jsou pracovníci nejen motivováni získáním lepšího uplatnění v cílové destinaci, ale také mohou disponovat relativně většími prostředky na financování přesunu.

Za ekonomickým růstem města Pune stojí především zahraniční investice do sektoru podpůrných služeb, v řadě případů souvisejících s informačními technologiemi. Díky rozvoji tohoto sektoru část střední třídy bohatne a investuje peníze do dalších služeb, díky kterým vznikají nové pracovní příležitosti. Zahraniční investice jsou důležitou součástí současného ekonomického růstu Indie. Jak ale zmiňují Daněk et al. (2014), investice přicházejí do země velmi nerovnoměrně, většina peněz přichází jen do několika málo oblastí. Mezi tyto regiony patří stát Maharashtra, kde se Pune nachází. Na většinu částí Indie nemají zahraniční investice žádný přímý vliv. Aby lidé mohli ze zahraničních investic těžit, musí se přestěhovat tam, kam investice proudí. O vnitřní migraci do oblastí uvnitř jiných zemích, kam jsou investovány zahraniční peníze, mluví například Thomas (2013) a Flores et al., (2012). Hering a Paillacar (2015) hovoří o migraci do míst s větším přístupem k trhu. Jak píše Bhagat (2010), změny v indické ekonomice nejsou zapříčiněny pouze zájmem zahraničních společností o indický trh, ale také politickými reformami, které vytvořily pro zahraniční investory lákavé podmínky.

Reformy z roku 1991 se týkaly především liberalizace trhu a lze je označit za významný faktor současného růstu v zemi.

Jak vyplývá z odpovědí některých respondentů mého výzkumu, Pune není jedinou alternativou, o které ekonomicky motivovaní migranti pohybující se v rámci Indie uvažují. Prosperitu, zajímavé pracovní možnosti i širokou nabídku služeb nabízí více indických měst. Tato města jsou si dle respondentů v mnohém podobná, například přítomností sektoru informačních technologií a podpůrných služeb. Někteří z dotázaných migrantů dříve žili v jiném z indických velkoměst a přestěhovali se pouze kvůli konkrétní pozici, nebo protože zde žil někdo z rodiny. Rolí příbuzenských vazeb v rozhodování o migraci se zabývá teorie sítí. Podle této teorie migranti žijící v určité lokalitě pomáhají dalším příbuzným, aby se do stejné destinace mohli přestěhovat také. Pomoc může mít podobu finanční, materiální, ale často se jedná i o předání potřebných informací. Výzkumem teorií sítí se zabývají například Collyer (2005) nebo Dolfin a Genicot (2006). Obecně lze předpokládat, že mnoho ekonomicky motivovaných migrantů má zájem primárně o to, aby se mohli přestěhovat do některého z těchto ekonomicky prosperujících velkoměst. Výběr konkrétního města je pak určen dalšími faktory.

Vysoká míra populačního růstu města Pune je tedy součástí širšího trendu zvyšování populace velkoměst v různých částech Indie, o které mluví například Bhagat a Mohanty (2009) a Abbas a Varma (2014). Tento trend je podle Lottuma a Markse (2012) v současné době patrný v řadě zemí takzvaného rozvojového světa. Je proto možné, že analogické faktory a příčiny způsobující migraci do Pune, se vyskytují i v případě migrace do jiných měst v Indii i v jiných, kulturně i geograficky odlišných zemích.

Při migraci do měst hraje svou roli také ekonomická situace na venkově a proměny podoby zemědělského sektoru. Situace ve venkovských regionech s nízkou mírou urbanizace není podle sociální pracovnice, která je s migranty z těchto oblastí v každodenním kontaktu, z ekonomického hlediska nijak přívětivá. O rozdílech mezi chudými venkovskými a relativně bohatými urbanizovanými regiony Indie se zmiňují také Bhagat a Mohanty (2009) nebo Abbas a Varma (2014). Rozvoj a ekonomická prosperita velkoměst může pro venkovské oblasti znamenat ekonomické zaostávání a

celková podoba ekonomického růstu v Indii podporuje zvyšování regionální nerovnosti v zemi.

Ekonomičtí migranti přicházející do Pune bývají často ekonomicky provázáni s dalšími rodinnými příslušníky. Nezřídka jsou migranti z počátku podporováni někým jiným a posléze, když se jim podaří najít si stabilní příjem, začnou oni finančně podporovat další členy rodiny. Význam finanční podpory od migrantů k rodinným příslušníkům je hojně popisován autory zabývajícími se migrací v Indii (Howard, Marilyn a Mahendra, 2014; Srivastava, 2003) i autory zkoumajícími fenomén vnitřní migrace obecně (King a Skeldon, 2010). V tomto ohledu se migrace do města Pune nijak neliší od jiných migračních proudů v Indii či v jiných zemích. Stejně trendy finanční podpory mezi rodinnými příslušníky se objevují v případě migrace vnitřní i mezinárodní. Rozdíl je především v legálních a technických možnostech přesunu peněz a v míře pozornosti, kterou tomu výzkumníci a veřejní činitelé přikládají.

Na individuální úrovni je nejvýznamnějším motivem migrace do Pune pracovní příležitost a vidina lepšího platu. Podle Srivastavy (2003) je práce významným faktorem migrace z indického venkova do měst, zatímco při migraci mezi tradičněji založenými venkovskými oblastmi stále dominují sňatky a další rodinné důvody. Kvalifikovaní migranti přicházející do Pune zde více investují do svého bydlení a spíše se tu chtějí natrvalo usadit. Nekvalifikovaní migranti v Pune pracují v hůře placených profesích na nahraditelných pozicích. Obtížné pracovní podmínky a větší nutnost přizpůsobit se okolnostem a vůli zaměstnavatele potvrzuje také Srivastava (2003). Nicméně i nekvalifikovaní pracovníci mívají ambice zlepšení své životní situace, buď pro sebe, nebo alespoň pro své děti. To, že chudí migranti v indických velkoměstech mohou po migraci zvýšit svůj příjem a sociální status, potvrzuje také Haan (1997). Část nekvalifikovaných migrantů přichází pouze na určitou dobu, aby si zde vydělali peníze, které budou moci později investovat v regionech svého původu. Tito sezonní pracovníci, v mém výzkumu se jedná o skupinu dělníků pracujících na jedné konkrétní stavbě, žijí v relativní segregaci od zbytku společnosti. Ve městě nemají mnoho sociálních vazeb, často nehovoří místním jazykem a příliš nevyužívají služby a další výhody, které město nabízí. Naopak zachovávají úzké vazby s rodinou v místě původu. Situace skupiny sezonních migrantů v mém výzkumu odpovídá poznatkům, které o sezonních migrantech přinesli Keshri a Bhagat (2013) nebo Haan (1997).

Respondenti z mého výzkumu vnímají Pune vedle pracovních příležitostí oceňují také možnosti získání dobrého vzdělání na všech úrovních. Vzdělání samo o sobě ale jako jediný faktor pro migranty do tohoto města nestačí. Jak říkají další respondenti, vzdělání lze v Indii získat i v některých regionech, které ovšem valné možnosti pracovního uplatnění nenabízejí. Příkladem může být stát Kerala nebo řada měst po celé zemi, kde se nachází školy vyučující informační technologie, nikoli firmy, kde by absolventi našli uplatnění.

5.1.2 Rodinné vazby

Podle výpovědí respondentů se zdá, že migrace do města Pune nezpůsobuje oslabení rodinných vazeb mezi migranty a jejich rodinnými příslušníky žijícími v jiných lokalitách. Rodinné vazby migrantů bývají v Indii silnější, než v některých jiných zemích. Vazby na příbuzné v cílové destinaci často formují rozhodnutí o tom, kam se migrant přesune. Zároveň vazby migrantů na příbuzné v místě původu zůstávají velmi pevné i dlouhá léta po migraci. V mnohých případech zde hraje významnou roli vzájemná ekonomická závislost, kdy určitý člen nebo část rodiny je závislá na finanční podpoře příbuzného žijícího v jiné části země. Kromě financí jsou významné i informace. Migranti, kteří předávají informace o možnostech práce a celkové ekonomické situaci v cílové destinaci, pomáhají dalším příbuzným dostat se do města a získat zde práci.

Nejčastějším důvodem migrace v Indii je migrace žen za účelem sňatku (Chakraborty a Kuri, 2008). V kontrastu k tomuto poznatku můj výzkum ukazuje, že sňatky a rodinné vazby obecně nejsou nejdůležitější příčinou, proč se lidé stěhují do města Pune. Lze tedy předpokládat, že tradiční migrace z důvodu uzavření manželství je typická spíše pro tradičnější venkovské oblasti. V případě pracovní migrace do měst jsou rodinné vazby pouze vedlejším faktorem, který ovlivňuje směr a míru migrace, jež je motivovaná především ekonomicky.

Navzdory silným vazbám, kdy lidé s rodinou udržují intenzivní kontakt i řadu let po odstěhování pryč, byly v mém výzkumu identifikovány i případy, kdy motivací k migraci je útěk a přerušování rodinných vazeb. Důvodem těchto útěků jsou sociální deviace, jako například domácí násilí, a extrémní chudoba spojená se ztrátou sociálního citění.

5.1.3 Sociální aspekty

Výsledky mého výzkumu ukazují, že migranti žijící v Pune mívají tendenci ve větší míře navazovat kontakty s příslušníky stejné etnické skupiny než s lidmi etnicky odlišnými. Lidé se dále sdružují podle toho, jaké používají jazyky a podle náboženské příslušnosti. Různé skupiny tak žijí vedle sebe, zároveň však dochází ke vzájemnému setkávání a komunikaci. Nic nenasvědčuje tomu, že by mezi jednotlivými etnickými nebo náboženskými skupinami ve městě docházelo k nesnášenlivostem. Domnívám se, že to je především díky ekonomické prosperitě ve městě, díky které se příslušníci všech skupin mají po hmotné stránce relativně dobře (s ohledem na situaci v místě původu nebo na ekonomickou situaci před migrací), nevnímají žádné výrazné problémy, jaké by mohly k etnickým či náboženským konfliktům směřovat. Je samozřejmě otázka, jestli se v průběhu následujících let budou jednotlivé skupiny k sobě spíše přibližovat a Pune tak bude fungovat jako „melting pot,“ nebo jestli se zde projeví tendence k segregaci či dokonce napětí mezi jednotlivými skupinami.

Propastné rozdíly mezi obyvateli města Pune jsou vidět při pohledu na jejich socio-ekonomickou strukturu. Příslušníci nižší a střední třídy se od sebe liší nejen příjmem, dosaženým vzděláním či podobou bydlení. Příslušníci vyšších společenských vrstev více využívají benefitů města, jako je nabídka služeb nebo možností volnočasových aktivit, a spíše si osvojují moderní životní styl. Lidé s vyšším vzděláním a sociálním statusem také častěji ovládají anglický jazyk, což jim pomáhá nejen získat lepší práci, ale také navázat kontakty s příslušníky jiných etnických nebo náboženských skupin. Mezi etnické a mezináboženské kontakty mezi migranty v Pune tedy jsou, nicméně dochází k nim především mezi lidmi se srovnatelným sociálním statusem, například na pracovišti mezi stejně kvalifikovanými zaměstnanci. Tato pozorování odpovídají výsledkům výzkumu Kinga a Skeldona (2010), kteří tvrdí, že migranti se v cílové destinaci mohou dobře integrovat do krajských struktur, do určitých subkultur nebo společenských vrstev, nicméně ve vztahu k většinové společnosti jako integrovaní vypadat nemusí. V případě Pune se může jednat třeba o kvalifikované anglicky hovořící pracovníky, kteří mají řadu přátel mezi dalšími migranty, nicméně neovládají maráťšinu, což je jazyk používaný starousedlíky.

Informace o nucené migraci z mého výzkumu korespondují s tím, co o tomto tématu napsal Srivastava (2003). Nuceně stěhováni jsou v Indii spíše marginalizované skupiny obyvatel, které jsou de facto vyloučeny z politického rozhodování. Politická exkluze je podle Abbase (2016) běžná v případě chudých migrantů žijících mimo stát původu a lokální politiky v cílových destinacích jsou podle Abbase a Varmy (2014) často tvořeny tak, aby politické a pracovní zapojení chudých migrantů komplikovaly. Podle Kinga a Skeldona (2010) je vyloučení vnitřních migrantů z politického života běžné i jinde ve světě. Z mého výzkumu žádné informace, které by tuto exkluzi z politického života v případě migrantů v Pune potvrdily, patrně nejsou. Pouze s ohledem na množství lidí žijících v nevyhovujících podmínkách ve slumech nebo na ulici, nízkou míru gramotnosti nejchudších vrstev a jazykovou bariéru lze odhadovat, že i možnosti chudých migrantů participovat na politickém životě ani v tomto městě nebudou valné.

5.1.4 Tradice a životní styl

Multikulturní povaha, ekonomická prosperita a rozvoj města Pune má vliv také na snižování rozdílů mezi jednotlivými skupinami obyvatel a útlum role tradic. Tradiční kastovní uspořádání společnosti nemá natolik silný význam jako ve venkovských oblastech. Kastovní příslušnost bývá v sociálních vztazích ignorována i v případě migrantů z venkova. Ve městě dochází také k emancipaci žen, které zde čelí menšímu množství společenských zábran přístupu ke vzdělání a na pracovní trh. Běžnost pracovního uplatnění žen-migrantek ve službách zjištěná v mém výzkumu odpovídá závěrům, ke kterým dochází Mahapatro (2012). Z mého výzkumu vyplývá, že ženy do Pune migrují buď samy nebo s dalšími rodinnými příslušníky, nikoli však z důvodu uzavřít zde sňatek, jak je tomu často v tradičnějších oblastech Indie (Chakraborty a Kuri, 2008).

Uvolnění tradičního způsobu života souvisí také se změnou životního stylu migrantů poté, co se ve městě usídlí. Migranty, kteří se účastnili výzkumu, k příchodu do Pune motivovala především ekonomická situace, nicméně výhody spojené s modernějším způsobem života a především pestrá škála možností volnočasových aktivit jsou především pro příslušníky střední třídy lákavé a oceňované. Nezdá se však, že by životní styl a volný čas byly nejvýznamnější motivací pro život ve městě, jak bylo zjištěno

v případě výzkumů zabývajících se jinými oblastmi rozvojového světa (Geest et al., 2014, Lottum a Marks, 2012). Moderní životní styl v indických velkoměstech se projevuje například na míře porodnosti, která je zde menší než na venkově (Daněk et al., 2014). Z mého výzkumu nicméně vyplývá, že migranti z venkova mají míru porodnosti stále relativně vysokou, protože moderní způsob života si osvojují v menší míře než příslušníci střední třídy.

Zajímavým faktorem, který byl v rozhovorech často zmiňován, je klima, respektive počasí. Klima je v současných diskuzích o migraci vnímáno jako push faktor vyhánějící obyvatele z určitých oblastí. Navzdory tomu není klima v mém výzkumu, s výjimkou jedné zmínky o problémech zemědělství na venkovských oblastech, popisováno jako hrozba. Klima a počasí jsou respondenty v mém výzkumu vnímány spíše jako jeden z benefitů, který pobyt ve městě zpříjemňuje (či v některých případech znepříjemňuje), nikoli jako zásadní motiv pro migraci.

5.2 Doporučení pro další výzkum a tvorbu politik

Jak bylo zmíněno v dřívější části této práce, výzkumu vnitřní migrace v Indii i v jiných částech světa i vnitřní migraci jako samostatnému fenoménu je věnováno relativně málo pozornosti. Více výzkumů a dat o tomto fenoménu by mohlo prospět například při tvorbě nových politik týkajících se sociálních otázek nebo městského rozvoje. Vymezení a definování různých typů migrace může podléhat různým metodologickým a teoretickým přístupům. Proto se výzkum vnitřní migrace potýká s řadou výzev.

Podle Otoi (2014) a Kinga a Skeldona (2010) by výzkum vnitřní migrace neměl být oddělován od výzkumu migrace mezinárodní a naopak. O souvislostech mezi vnitřní a mezinárodní migrací mluví také Aguayo-Te'llez a Navarro (2013). King a Skeldon (2010) navíc rozpracovávají teoretický popis sériové migrace. Řada lidí se podle jejich výzkumu přesouvá nikoli pouze z jednoho místa do druhého, ale destinací vystřídá víc. Možných migračních schémat existuje celá řada, zahrnují různé kombinace, ve kterých hrají roli přesuny v rámci jedné země, přes hranice i návraty do destinací dřívějšího pobytu. Řadu případů sériové migrace jsem podchytil i ve svém výzkumu. Jeden z respondentů připustil, že jeho přesun do města Pune může být jen přechodným mezistupněm před

migrací do zahraničí. Jedna respondentka zase migraci vnímá částečně jako službu svým dětem, které po ukončení studia mohou hledat pracovní uplatnění v zahraničí. Další respondenti uvažují o přesunu do jiných částí Indie, a to především v závislosti na budoucí pracovní příležitosti. Někteří migranti zase plánují návrat do rodného regionu, případně dočasné pobyty v ekonomicky prosperujících regionech bez aspirace se v některé z těchto destinací trvale usídlit. S ohledem na tyto poznatky další výzkum migrace jakožto fenoménu nemusí brát v potaz rozdíl mezi vnitřní a mezinárodní migrací, ale soustředit se více na jiné aspekty jako je motivace migrantů k přesunu, rodinné a další sociální vazby, ekonomické a společenské faktory atp. Samotný přesun migranta do jiné země pak může být vnímán pouze jako jeden z faktorů, který ale z výzkumného hlediska nemusí mít dominantní význam.

Výzkum vnitřní migrace v Indii se potýká s problémem špatných statistických údajů. Pro lepší uchopení nejen migračních proudů, ale i dalších demografických ukazatelů, by bylo třeba zlepšit registraci narozených občanů i ve venkovských oblastech a chudinských částech měst a zefektivnit metodologii sčítání lidu. Je zřejmé, že mnoho obyvatel odlehlejších oblastí a také řada migrantů z chudších vrstev není oficiálně registrována. Počty obyvatel určitých oblastí a počty migrantů proto bývají pouze přibližnými odhady (Abbas a Varma, 2014; Srivastava, 2003; Bhagat a Mohaty, 2009). Je samozřejmě otázka, nakolik se odhady blíží realitě a nakolik případná chybovost škodí výzkumu nebo tvorbě politik. Velmi špatně je například zaznamenána sezonní migrace. Sezonní migranti se mohou stěhovat na různě dlouhou dobu a měnit různé destinace. Z toho důvodu je náročné zachytit oficiálními statistikami jejich pohyb nebo přesné množství v daném čase a určitém místě. V oficiálních statistikách jsou zahrnuti pouze migranti přítomní v cílové destinaci v době konání výzkumu (Haan, 1997). Indická společnost a charakter vnitřní migrace v zemi se v posledních letech vyvíjejí s takovou dynamikou, že sčítání lidu konané jednou za deset let nemusí vývoj a řadu trendů dostatečně dobře postihnout a popsat. Ve sčítání lidu jsou sice počty migrantů sledovány a statisticky se vyhodnocují i podle hlavního důvodu migrace, vedlejší důvody a další vlivy, které migraci ovlivňují, ale zaznamenány nejsou (Srivastava, 2003).

Zlepšení úrovně a množství statistických údajů o migraci a dalších demografických údajů o indické populaci, stejně jako zlepšení metodologie sčítání lidu a registrace občanů, by mohlo být prospěšné z řady důvodů. Z výzkumného hlediska by data mohla pomoci

lepšímu pochopení dynamiky migračních trendů, sociálních i ekonomických aspektů migrace a také k tvorbě prognózních modelů vývoje v příštích letech. V praxi by tento výzkum mohl být prospěšný při vytváření nových politik. Zmíněné statistické údaje by mohly pomoci k tvorbě politik týkajících se sociálních otázek, zdravotnické péče nebo školství. Lepší znalost situace migrantů z chudších společenských vrstev a marginalizovaných skupin a jejich větší zapojení do rozhodovacího procesu by například mohlo pomoci těmto lidem více otevřít přístup k veřejným službám a zlepšit jejich životní podmínky. Vzhledem k nízké úrovni institucí sociálního státu v Indii a prioritám indické politiky nicméně nepředpokládám, že by k těmto sociálně orientovaným reformám mohla v současné době existovat politická vůle.

Na úrovni indických měst by údaje o množství a socioekonomické struktuře přicházejících migrantů mohly být využity při tvorbě městského plánování. Ve městě Pune roste nová zástavba nekontrolovaně a živelně, bez přílišného ohledu na infrastrukturu nebo životní prostředí. Územní plánování by mohlo vést k omezenější výstavbě, kdyby například spolu s novou městskou čtvrtí byla rozšířena i dopravní infrastruktura, včetně posílení možností dopravy veřejné. Územní plánování by také mohlo počítat s volnými prostranstvími určenými k rekreaci nebo lokalitami pro vznik oficiálních slumů. Lépe by se mohl řešit také rozvod elektřiny a vody nebo soz a likvidace odpadu. Nově vznikající části měst by pak mohly eliminovat současné problémy, jakými je vysoká hustota zalidnění, znečištění nebo špatná dopravní situace. Ke zlepšení územního plánování však nejsou potřeba pouze lepší data, ale také politická vůle a s ní spojený občanský tlak. Vzhledem k tomu, že respondenti mého výzkumu situaci v Pune spíše chválí, protože si řada z nich po migraci do města ekonomicky i materiálně polepšila, nemyslím si, že problémy svého města vnímají tak dramaticky jako člověk zvyklý na situaci v Evropě. Proto se nedomnívám, že by k popsánímu společenskému tlaku na politickou situaci v Pune mohlo v nejbližší době dojít. Zároveň se obávám, že při pokračování současného přístupu k nové výstavbě se budou problémy prohlubovat a s přibývajícím počtem lidí budou stále hůře řešitelné.

Větší pozornost by si zasloužil také výzkum proudů vnitřních remitencí. Jejich velikost a význam pro ekonomickou situaci jednotlivců a rodin v konkrétních oblastech a regionální rozvoj není příliš známý. Znalost těchto dat by opět mohla být prospěšná pro hlubší porozumění ekonomických aspektů vnitřní migrace a celkové dynamiky

ekonomického rozvoje jednotlivých regionů. Míra závislosti obyvatel dané oblasti na penězích od rodinných příslušníků žijících jinde by mohla být použita jako ukazatel, díky němuž by bylo možné lépe popsat deficity a příležitosti ekonomického rozvoje daného regionu.

V minulé kapitole jsem uvedl domněnku, že ekonomicky motivovaným migrantům jde primárně o to, aby mohli pracovat v některém z ekonomicky prosperujících velkoměst (v případě absolventů s určitým vzděláním, např. v informačních technologiích, do některého z měst s rozvinutým sektorem jejich vystudovaného oboru). Rozhodnutí o stěhování do konkrétního města pak může být určeno jiným faktorem, například, že zde žije někdo z rodiny nebo že jedinec získá konkrétní nabídku práce vázané na danou lokalitu. Tato hypotéza by mohla být testována v dalším výzkumu, který by se mohl zaměřit na motivaci stávajících nebo potenciálních migrantů k přesunu do jiného regionu a na význam konkrétních parametrů, které migranti při rozhodování berou v potaz.

Při dalších výzkumech migrace do rostoucích velkoměst nejen v Indii, ale i v jiných částech rozvojového světa, a také při výzkumech života v těchto městech, by bylo zajímavé se více soustředit na výzkum životního stylu a změn v pohledu na tradice. Výzkum by se mohl zaměřit například na způsoby trávení volného času příslušníků jednotlivých společenských vrstev, žebříčky hodnot, názorů na uspořádání společnosti nebo genderové role. V případě Indie by určitě stálo za to věnovat pozornost tomu, jakou roli v přijímání moderního životního stylu hraje znalost anglického jazyka, která je téměř nutnou podmínkou k získání kvalitního vzdělání a lépe placených pracovních pozic v mnoha sektorech. V komunikaci může angličtina prolamovat bariéry mezi příslušníky rozdílných etnik nebo náboženství a přispět tak k formování nové identity postavené více na socio-ekonomických faktorech.

Z mého výzkumu vyplývá, že část migrantů z tradičnějších oblastí po migraci mění svou práci, životní styl, přístup k tradičnímu uspořádání společnosti, jako je kastovní systém nebo striktní genderové role. Další výzkumy by se mohly zabývat rozdíly mezi přístupem k tradičním a moderním životním návykům mezi migranty, kteří přišli do měst a jejich příbuznými, kteří zůstali v rodném regionu. Lze si klást otázku, jaký má přístup konkrétního jedince k životnímu stylu a tradicím vliv na rozhodování o migraci.

Dále by bylo zajímavé pokusit se zjistit, jestli dochází ke změně životního stylu a tradic také mezi lidmi, kteří celý život zůstávají na venkově, ale dostávají se do určitého kontaktu s migranty se zkušeností s životem ve městě. Takový výzkum by bylo vhodné navázat na koncept sociálních remitencí, kterými se zabývají například Isaakyan a Triandafyllidou (2017) nebo Sturge, Bilgili a Siegel (2016). Vedle toho může být zajímavý i výzkum vývoje rodinných vztahů a vzájemných kontaktů mezi migranty a příbuznými v rodném regionu, s ohledem na změny v přístupu k tradicím a životnímu stylu a vzájemnou ekonomickou závislost.

Stejného migračního proudu se někdy účastní příslušníci jedné rodiny. Příbuzní, kteří dříve bydleli na stejné vesnici, mohou po migraci do města žít ve stejném slumu. Na vesnici, stejně jako později ve městě, pak příbuzní žijí blízko sebe, jsou spolu v každodenním kontaktu a mohou si vzájemně vypomáhat. Ze sociologického hlediska by bylo zajímavé vytvořit výzkum, který by analyzoval transformaci vztahů mezi rodinnými příslušníky po přesunu do nového prostředí, ve kterém se setkávají s novými podněty a jinou strukturou pracovního trhu.

Jak píše Bhagat a Mohanty (2009) a Abbas a Varma (2014), populace se v současné době zvyšuje v řadě indických měst, a podle Lottuma a Markse (2012) se totéž děje i v jiných zemích. Jak jsem nastínil v minulé kapitole, je pravděpodobné, že faktory a příčiny a důvody k jejich růstu mohou být analogické. Výzvou pro výzkumníky by mohla být komparativní analýza, která by srovnávala migraci do různých velkoměst v Indii i jinde ve světě s ohledem na ekonomické, společenské nebo kulturní aspekty. Bylo by zajímavé zjistit, nakolik jsou si migrační proudy do jednotlivých velkoměst, respektive migrační proudy do velkoměst v různých částech světa, podobné. Je pravděpodobné, že z hlediska ekonomického se bude migrace do měst všude na světě řídit podobnými zákonitostmi. Z pohledu proměn společnosti, kulturních vzorců nebo rodinných vazeb se ale situace mezi různými zeměmi či regiony může radikálně lišit.

6. Závěr

Vnitřní migrace významným způsobem ovlivňuje situaci v řadě zemí světa. Míra vnitřní migrace často souvisí s ekonomickým rozvojem dané země a vede ke zvětšování městské populace. Výzkum vnitřní migrace se navzdory svému relativnímu významu často potýká s problémem nedostatku kvalitních dat, protože oficiální statistiky se zaměřují spíše na migraci mezinárodní.

Počet vnitřních migrantů v Indii se podle různých statistik a kritérií liší, nicméně všechny odhady hovoří o stovkách milionů lidí. Většina migrantů se pohybuje po venkovských oblastech, odchází na relativně krátké vzdálenosti a jako důvod migrace uvádí sňatky a další rodinné důvody. Stále větší význam mají migrační trasy z venkova do měst a mezi městy, které jsou motivovány především ekonomicky. Díky ekonomickým reformám z devadesátých let dvacátého století a zvyšujícímu se množství zahraničních investic dochází v řadě indických velkoměst k nárůstu pracovních příležitostí a rychlému ekonomickému růstu. Tento trend popisují v případové studii zabývající se migrací do města Pune.

V dynamicky rostoucím a měnícím se městě Pune se rozvíjí řada odvětví, především služeb týkajících se informačních technologií a outsourcingu zahraničních firem. Díky možnostem práce pro zahraniční společnosti řada kvalifikovaných pracovníků bohatne, což má za následek růst životní úrovně i nároků střední třídy. Díky tomu ve městě dochází k rozvoji služeb a tvorbě dalších pracovních míst de facto pro všechny skupiny obyvatelstva s různou úrovní vzdělání a kvalifikace. Nejméně kvalifikovaní dělníci často přichází pouze se záměrem sezonní práce, kvalifikovanější pracovníci naopak hovoří o možnosti trvalého usazení ve městě. Důvodem ke stěhování pryč by pro kvalifikované pracovníky mohla být lepší pracovní nabídka v jiném městě nebo zemi.

Pro většinu migrantů je důležité udržování vztahů s rodinnými příslušníky. Většina migrantů udržuje s příbuznými častý kontakt a s rodinou je pojí i ekonomické vazby prostřednictvím finanční výpomoci. Řada migrantů do města přišla proto, že zde již dříve žil někdo z rodiny. Rodinný příslušník může nově příchozímu migrantovi pomoci finančně, materiálně nebo poskytnutím informací. Rodinné vazby v případě migrace do Pune ale nebývají hlavním důvodem k migraci. Migrantům pouze usnadňují rozhodnutí

o migraci a výběru konkrétní cílové destinace. Hlavním důvodem migrace i v těchto případech zůstávají pracovní příležitosti a další benefity, které město poskytuje.

Migranti v Pune mají tendenci navazovat kontakty s rodáky ze stejného regionu, etnické skupiny, náboženství, jazykové skupiny nebo sociální vrstvy. Zároveň se ale setkávají i se sousedy nebo kolegy na pracovišti, kteří pochází z jiných skupin. Například kvalifikovaní anglicky hovořící migranti svou identitu odvozují nejen od svého původu, ale také od sociálního statusu spojeného s dosaženým stupněm vzdělání a pracovní pozicí. Stavební dělníci žijící ve slumu pochází z různých částí Indie, ale díky společné profesi a náboženství a znalosti hindštiny spolu přichází do každodenního kontaktu. Všechny tyto zmíněné faktory ovlivňují změny životního stylu obyvatel města a snižování role tradic. To se projevuje například ve vztahu k tradičnímu kastovnímu uspořádání společnosti nebo pohledu na genderové role. Na druhou stranu rozdíly mezi jednotlivými skupinami přetrvávají, často kvůli jazykovým bariérám a obrovským sociálním nerovnostem.

Migranti život ve městě hodnotí vesměs pozitivně. Na Pune se jim líbí pracovní příležitosti, nabídka služeb a vzdělání, kontakty s dalšími lidmi, ale také místní klima. V mnoha ohledech je ale Pune srovnatelné s jinými indickými velkoměsty. Například ekonomický růst spojený se zahraničními investicemi a rozvojem sektoru služeb a informačních technologií je společný pro několik míst v různých částech Indie. Výsledky mého výzkumu v poznatcích týkajících se ekonomické situace ve městě odpovídají teoretickým předpokladům akademické literatury zabývající se migrací v Indii obecně a případovými studiemi zabývajícími se jinými indickými regiony. Zároveň poznatky z výzkumu i literatury o migraci v Indii často korespondují s akademickou literaturou zabývající se vnitřní migrací jinde ve světě. Míra vnitřní migrace z velké části závisí na ekonomické situaci. Ekonomický rozvoj a tvorba nových pracovních příležitostí zvyšuje relativní množství vnitřních migrantů. Protože k ekonomickému rozvoji dochází především ve městech, je vnitřní migrace spojena se zvyšující se mírou urbanizace a nárůstem městské populace. Město Pune v indickém i světovém kontextu může být vnímáno jako typický příklad tohoto trendu.

Pokud se ale na migraci podíváme z jiných úhlů pohledu, které akcentují jiné než ekonomické faktory, situace ve městě Pune, v jiných částech Indie a v dalších zemích spolu již korespondovat nemusí. Závěry proto není možné jednoduše zobecňovat. Je

pravděpodobné, že všude na světě může mít migrace do měst určitý vliv na změnu životního stylu a snížení role tradic. Na příkladu Indie a města Pune ale vidíme, že rodinné vazby nemusí být kvůli migraci ochromeny takovým způsobem, jako v některých jiných zemích. Indie se od řady jiných zemí liší svojí multikulturní povahou. Jak vidíme na příkladu Pune, vnitřní migrace může vést k setkávání příslušníků široké škály různých etnických, jazykových a náboženských skupin a společenských vrstev. Množství a různorodost jednotlivých skupin v jiných rostoucích velkoměstech jinde ve světě může být velmi odlišný. Způsoby interakce a vzájemných vztahů mezi jednotlivými skupinami bude v různých městech záviset na řadě kulturních, historických i společenských faktorů.

Město Pune, celá Indie i řada jiných zemí takzvaného rozvojového světa prochází dynamickým vývojem. Vzhledem k rychlosti a množství ekonomických a společenských změn, různorodosti indické společnosti a relativně malému množství relevantních dat lze říci, že výzkum vnitřní migrace v Indii a souvisejících proměn indické společnosti je spíše na začátku. Hlubší pochopení migračních i dalších společenských trendů by mohlo být nápomocné při tvorbě nových politik, jež by mohly cílit na zlepšení kvality života a snižování sociálních problémů v zemi.

Seznam literatury

Abbas, R. 2016. Internal migration and citizenship in India, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 42 (1), 150-168.

Abbas, R., Varma, D. 2014. Internal Labor Migration in India Raises Integration Challenges for Migrants. <http://www.migrationpolicy.org/print/5237#.VtHbk nhDIU> 3.3.2014

Aguayo-Teñlez, E., Martínez-Navarro, J. 2013. Internal and international migration in Mexico: 1995–2000. *Applied Economics* 45. 1647–1661.

Anderson, B. 1991. Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism. London: Verso.

Bhagat, R. B. 2010. Internal Migration in India: Are Underprivileged Migrants More? *Asia-Pacific Population Journal* 25 (1), 27-45.

Bhagat, R. B., Mohanty, S. 2009. Emerging Pattern of Urbanization and the Contribution of Migration in Urban Growth in India. *Asian Population Studies* 5 (1), 5-20.

Bharaswaj P., Khaja A., Mian A. 2009. The Partition of India: Demographic Consequences. *International Migration*, June 2009. 1-41.

Björkman, L. 2014. Becoming a Slum: From Municipal Colony to Illegal Settlement in Liberalization-Era Mumbai. *International Journal of Urban and Regional Research* 38 (1), 36-59.

Collyer, M., 2005. When Do Social Networks Fail to Explain Migration? Accounting for the Movement of Algerian Asylum-Seekers to the UK. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 31(4) 699-718.

Corpi, M., Clark, W. 2015. Internal migration and human capital theory: To what extent is it selective? *Economics Letters* 136, 31–34.

Daněk, P. (ed.) 2014. *Indie: společnost a hospodářství v transformaci, Kapitoly z humánní geografie Indie*. Brno: Masarykova univerzita.

Dolfin, S., Genicot, G. 2010. What Do Networks Do? The Role of Networks on Migration and "Coyote" Use. *Review of Development Economics* 14 (2), 343-359.

Dzienis, A. M. 2012. Japanese Internal Migration as a Growth Factor. *Research Papers of Wroclaw University of Economics* (257), 157-164.

Edelman, B., Mitra, A. 2006. Slum Dwellers' Access to Basic Amenities: The Role of Political Contact, its Determinants and Averse Effects. *RURDS* 18 (1), 25-40.

Flores, M., Zey, M., Hoque, N. 2012. Economic Liberalization and Contemporary Determinants of Mexico's Internal Migration: An Application of Spatial Gravity Models. *Spatial Economic Analysis* 2 (8), 195-214.

Geest, K., Khoa, N. V., Thao, N. C. 2014. Internal migration in the Upper Mekong Delta, Viet Nam: What is the role of climate-related stressors? *Asia-Pacific Population Journal* 29 (2). 25-41.

Goodburn, Ch. 2014. Rural-Urban Migration and Gender Disparities in Child Healthcare in China and India. *Development and Change* 45(4). 631-655.

Gray, D. E. 2004. *Doing Research in the Real World*. Londýn, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.

Haan, A. 1997. Rural-Urban Migration and Poverty: The Case of India. *IDS Bulletin* 28 (2), 35-47.

Hering, L., Paillacar, R. 2015. Does Access to Foreign Markets Shape Internal Migration? *Policy Research Working Paper* 7264. World Bank Group.

Chakraborty, D., Kuri, P. K. 2008. Internal Migration in India: Causes and Determinants. *IASSI Quarterly* 26 (4), 47-63.

Isaakyan, I., Triandafyllidou, A. 2017. "Sending so much more than money": exploring social remittances and transnational mobility. *Ethnic & Racial Studies* 40 (15), 2787-2805.

- Jones, H. M., J & J. Williams, M. J., Joshi, M. 2014. Domestic migration and remittances in India: Rajasthani tribal migrants working in Gujarat. *Enterprise Development and Microfinance* 25 (2), 150-162.
- Keshri, K., Bhagat R.B. 2013. Socioeconomic determinants of temporary labour migration in India. A regional analysis. *Asian Population Studies* 9 (2), 175-195.
- King, R., Skeldon, R. 2010. 'Mind the Gap!' Integrating Approaches to Internal and International Migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36 (10), 1619-1646.
- Kundu, N. 2003. The Case of Kolkata, India. *UNDERSTANDING SLUMS: Case Studies for the Global Report on Human Settlements 2003*. Londýn: Development Planning Unit, University College London.
- Larramona, G., Sanso, M. 2014. Internal Migration and Spanish Regional Convergence (1972–1998). *International Migration* 52 (6). 128-148.
- Lottum, J., Marks, D. 2012. The determinants of internal migration in a developing country: quantitative evidence for Indonesia, 1930-2000. *Applied Economics* 44, 4485-4494.
- Mahapatro, S. R. 2012. The Changing Pattern of Internal Migration in India Issues and Challenges. European Population Conference 2012.
- Molloy, R., Smith, Ch. L., Wozniak, A. 2011. Internal Migration in the United States. *Journal of Economic Perspectives* 25 (3). 173–196.
- Office of the Registrar General & Census Commissioner, India, Ministry of Home Affairs, Government of India. 2001. *Basic Data Sheet District Pune (25), Maharashtra (27)*. <http://censusindia.gov.in/Dist File/datasheet-2725.pdf>.
- Office of the Registrar General & Census Commissioner, India, Ministry of Home Affairs, Government of India. 2011. *Primary Census Abstract Data Tables – Maharashtra*. <http://censusindia.gov.in/pca/pcadata/Houselisting-housing-Maha.html>.
- Otoi, A. 2014. Getting your Migration Analysis Together by Integrating Internal and International Migration. *Social and Behavioral Sciences* 149, 685 – 690.

- Rogaly, B. 2003. Who goes? Who stays back? Seasonal migration and staying put among rural manual workers in Eastern India. *Journal of International Development* 15 (5), 623-632.
- Silverman, D., Marvasti, A. 2008. *Doing Qualitative Research. A Comprehensive Guide*. Londýn, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Sobotová, L. 2009. *The Role of The Government in Urban Poverty Allevation in India*. Olomouc: Palacky University in Olomouc.
- Srivastava, R. 2003. An overview of migration in India, its impacts and key issues. Regional Conference on Migration, Development and Pro-Poor Policy Choices in Asia.
- Sturge, G., Bilgili, Ö., Siegel, M. 2016. Migrants' capacity as actors of development: do skills matter for economic and social remittances? *Global Networks* 16 (4), 470–489.
- Switek, M. 2014. Internal Migration and Life Satisfaction: Well-Being Paths of Young Adult Migrants. *Soc Indic Res* 125, 191–241.
- Tey, N. 2014. Inter-state Migration and Socio-demographic Changes in Malaysia. *Malaysian Journal of Economic Studies* 51 (1), 121-139.
- Thomas, M. 2013. The Effect of EU Accession on Internal Migration in Poland. *St Comp Int Dev* 48. 482–502.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. 2016. International Migration Report 2015: Highlights (ST/ESA/SER.A/375).
- Vakulabharanam, V., Thakurata, S. G. 2014. Why do migrants do better than non-migrants at destination? Migration, class and inequality dynamics in India. *The Singapore Economic Review* 59 (1). 1-13.

Příloha 1. - Seznam respondentů

Respondenti jsou uvedeni ve dvou skupinách – sociální pracovníci pracující s migranty a migranti. U popisu sociálních pracovníků je popsána skupina, se kterou pracuje, u migrantů jsou uvedeny tyto informace: pohlaví, věk, profese/profesní sektor/jiná identifikace, místo původu (uvádím stát, v případě velkoměst i jméno města; někteří z migrantů žili po odstěhování z místa původu na více místech), velikost sídla (vesnice, město, velkoměsto). Rozhovory byly vedeny při osobním setkání v anglickém jazyce, není-li uvedeno jinak.

Sociální pracovníci pracující s migranty

- Respondent 1
 - Pracovník s dětmi z nejchudších společenských vrstev, které utíkají z domovů
 - Nezisková organizace, která pracuje s dětmi žijícími na ulicích, na nádraží apod.
- Respondent 2
 - Pracovnice pracující s domácími pracovníci
 - Velká část domácích pracovníků – migranti z venkova
- Respondent 3
 - Pracovnice pracující s dětmi chudých migrantů pracujících jako námezdní dělníci na stavbě
 - Dělníci z chudých regionů Indie, především z venkova

Migranti

- Respondent 4
 - Žena, 32, domácí pracovnice, Uttarankhand , město
 - Poznámka: rozhovor byl realizován s překladem, respondentka neovládala anglický jazyk

- Respondent 5
 - Žena, 36, domácí pracovnice, Tamil Nadu, město
 - Poznámka: rozhovor byl realizován částečně s překladem, respondentka nerozuměla všem otázkám
- Respondent 6
 - Žena, 46, sekretářka, Goa, město
- Respondent 7
 - Žena, 33, učitelka, manželka manažera, Hyderabad, Tenalgana
- Respondent 8
 - Žena, 23, zaměstnanec IT, Goa, město
- Respondent 9
 - Muž, 30, zaměstnanec IT, Maharasthra, vesnice
- Respondent 10
 - Žena, 54, sociální pracovnice, Kalkata, Západní Bengálsko
 - Poznámka: rozhovor učiněn prostřednictvím e-mailu
- Respondent 11
 - Muž, 23, student, Kerala, město
- Respondent 12
 - Žena, 21, studentka, Kerala, město
- Respondent 13
 - Žena, 50, učitelka, Kerala, město
- Respondent 14
 - Žena, 28, letuška, Mumbai, Maharasthra
- Respondent 15
 - Žena, 25, letuška, Mumbai, Maharasthra
- Respondent 16
 - Žena, 36, v domácnosti, manželka manažera, vystudovaná personalistka, Meghalaya
- Respondent 17
 - Muž, 42, pracující v marketingu, otec pracoval v armádě a byl přesouván po různých základnách, proto rodina žila v mnoha různých částech Indie, otec původem z Pune

- Respondent 18

- Žena, 37, učitelka v mateřské škole, otec pracoval v armádě a byl přesouván po různých základnách, proto rodina žila v mnoha různých částech Indie

Příloha 2. - Struktura rozhovoru

- Sociodemografika
 1. Gender
 2. Age
 3. Place of origin – state, population in city/village
 4. Religion
 5. Marital status
 6. Number of children
 7. Do you have any education? Years of schooling?
 8. Which languages do you know?
- Place of origin
 1. State, population in city/village
 2. General economic situation in the place – possibilities of job, salaries
 3. Family relations – how many family members are there
 4. Economic and social status in place of origin
 5. What was your job?
 6. What did you do in your free time?
- Moving to Pune
 1. Did you know anyone who was a migrant from your family or community?
Where?
 2. When did you move from your place of origin?
 3. Did you move directly to Pune, or have you stayed at another place(s)
before coming to Pune?
 4. Did you sell something to support your journey?
 5. Did you receive any support for moving? (money, advice...) (from family,
friends...)
 6. How did your family and community react to your decision to move?
 7. Why did you choose Pune? Where there more options to choose from?
 8. What was your main motivation for moving? What were your
expectations?
- Life in Pune
 1. What is your current job?

2. What did you know about the working place?
 3. What did you know about Pune before arrival?
 4. What do you like about Pune?
 5. What don't you like about Pune?
 6. What was the biggest problem since you moved?
 7. How and how often do you communicate with your family at the place of origin? Do you visit them?
 8. Do you financially support anyone from your family?
 9. What are your social relations in Pune?
 10. What do you do in your free time?
- Future
 1. How long will you stay here?
 2. What will you and your children do after you finish work here?
 - Is there anything else that you would like to add?